

TEMAPLAN

FOR MANGFOLD OG INKLUDERING

På sporet

Vi er på sporet
etter en ny og bedre virkelighet
som skal finnes ikke så langt herfra
Den ligger forhåpentlig
i nærheten av
det hjertet forstår

Kate Næss (Blindgjengere, H. Aschehoug & Co, 1969)

INNHOOLD

DEL 1 OVERORDNET STRATEGISK PLAN	7
Forord.	7
Nasjonale føringer – lovverk, Stortingsmeldinger og strategier	11
Kommunale føringer	14
Ledelse	18
Likeverdige tjenester	19
Språk, utdanning og kvalifisering	20
Arbeid	21
Hverdagsinkludering	22
Retten til å leve et fritt liv	23
DEL 2 MIGRASJONSHELSE – STATUS OG TILTAK	25
Hvilke tiltak finnes i Lørenskog i dag	36
Eksempler på andre helsefremmende tiltak i Lørenskog	39
VEDLEGG 1 INKLUDERINGS- OG MANGFOLDSARBEIDET – ORGANISERING OG STATUS	43
Innledning:	43
Lørenskog - en mangfoldig kommune	44
Kvalifisering og oppfølging av flyktninger og innvandrere.	49
VEDLEGG 2 REFERATER FRA DIALOGMØTER OG LEDERMØTER	54
Representanter fra Idrettsrådet og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)	55
Representanter fra religiøse samfunn	56
Møte med frivillige organisasjoner.	57
Kurdisk forening og Somalisk forening	58
Teammøte i Strategi og samfunnsutvikling	59
Ledergruppen i Teknisk	61
Rådmannens ledergruppe.	62
Ledergruppen i Sentraladministrasjonen	63
Utvidet ledergruppe i Oppvekst og utdanning	65

1

OVERORDNET STRATEGISK PLAN

Forord

Lørenskog kommune har for tiden ingen overordnet plan for arbeidet med mangfold og inkludering. Under behandling av Folkehelseoversikt 2018 i KS-sak 065/17, ble rådmannen bedt om å utarbeide en helhetlig plan for inkludering og med ytterligere helsefremmende innsats når det gjelder tiltak knyttet til migrasjonshelse. Sektor Oppvekst og utdanning ved Flyktning- og innvandrertjenesten ble gitt mandatet til å utarbeide en plan for målgruppen flyktninger og innvandrere.

«Inkludering er en toveis prosess hvor myndighetene skal sikre gode muligheter og den enkelte innvandrere må stille opp med egeninnsats.» (Sitat fra regjeringens integreringsstrategi 2019-2022 – Integrering gjennom kunnskap).

Inkludering er et bredt og sammensatt fagfelt som involverer flere ulike fagområder og lovverk, samt statlige og lokale føringer. Fagfeltet innebærer også stor grad av tverrfaglige problemstillinger med berøringspunkter til flere sektorer. For å sikre en bred og helhetlig prosess i forarbeidet til planen, har det vært nødvendig med tett og god dialog med kommunens ulike sektorer, med sivilsamfunnet og med organisasjonslivet i Lørenskog.

På bakgrunn av innspill, nasjonale satsinger og FNs bærekraftsmål, er følgende seks fokusområder valgt;

- Ledelse
- Likeverdige tjenester
- Språk, utdanning og kvalifisering
- Arbeid
- Hverdagsinkludering
- Retten til å leve et fritt liv

Rådmannen ønsker å takke alle enkeltpersoner og grupper som har vært viktige bidragsytere til Temaplanen for mangfold og inkludering med sin kompetanse, engasjement og nyttige innspill.

Formål med temaplan for mangfold og inkludering

Formålet med temaplanen er å definere felles mål og prinsipper for arbeidet med mangfold og inkludering i Lørenskog. Målene er i overensstemmelse med Kommuneplanen for Lørenskog kommune 2015 - 2026.

Temaplan for mangfold og inkludering skal være en overordnet, strategisk plan som omfatter flyktninger og innvandrere fra alle land, uansett

innvandringsbakgrunn og alder. Temaplanen skal bidra til å vise retning i det fremtidige arbeidet med inkludering og mangfold i Lørenskog og legge til rette for en kommunal samfunnsutvikling over tid hvor alle innbyggerne opplever å delta i fellesskapet. Dette innebærer at alle har like muligheter, rettigheter og plikter.

Begrepsavklaringer og avgrensninger

Det er i denne planen valgt å revitalisere begrepet likeverdige tjenester og å skille mellom flyktninger og innvandrere. Der hvor det vurderes som relevant, oppgis det også fra hvilken landgruppe personene kommer fra.

I begrepet likeverdige tjenester ligger et ønske om at tjenestetilbudet skal tilpasses den enkelte, slik at tilgangen og kvaliteten blir like god uavhengig av brukerens norskferdigheter og sosioøkonomiske bakgrunn.

Rettigheter og plikter er svært forskjellige for flyktninger og innvandrere, og for å synliggjøre hvem som har hvilke rettigheter og tilbud, er det i denne planen valgt å skille mellom disse to gruppene. Nyere litteratur og forskning bruker i større grad kun betegnelsen innvandrer eller nyankommen, men for å få frem ulikhetene i rettigheter og plikter, velger vi likevel å bruke de innarbeidede begrepene. En av hovedforskjellene er at bosetting og oppfølging av flyktninger er systematisk gjennomført av det kommunale tjenesteapparatet, mens innvandrere i utgangspunktet har ansvar for eget kvalifiserings- og inkluderingsløp.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har erstattet de gamle og innarbeidede begrepene «vestlig» og «ikke-vestlig» med landgrupperinger som er mindre kategoriske og ekskluderende og som har sin opprinnelse fra den kalde krigen. Denne planen velger å bruke de formelt korrekte begrepene som brukes av SSB.

Begrepet «vestlig» er erstattet av følgende landbegrep: EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand.

Begrepet «ikke-vestlig» er erstattet av landbegrepet: Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS

Planen har følgende seks fokusområder;

- Ledelse
- Likeverdige tjenester
- Språk, utdanning og kvalifisering
- Arbeid
- Hverdagsintegrering
- Retten til å leve et fritt liv

Kilder og statistikk

Statistikk, tabeller og informasjon som fremkommer i planen er hentet fra – eller basert på tall fra:

- Statistisk Sentralbyrå (SSB) og KOSTRA
- Helsedirektoratet
- Folkehelseinstituttet

- NAKMI (Nasjonalt kompetansesenter for migrasjons- og minoritetshelse)
- Kommunen
- Folkehelseoversikt 2018
- Folkehelseprofil
- KommuneProfilen
- Bufdir
- Barnefattigdom.no
- Departementene
- Lovdata
- IMDi (Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet)
- UDI (Utlendingsdirektoratet)
- NIBR (Norsk institutt for by- og regionforskning)

Planens oppbygging

Temaplan for mangfold og inkludering er en todelt plan med to vedlegg. Del 1 er et overordnet og strategisk planverk som omfatter lovverk og nasjonale føringer og fokusområder. Del 2 inneholder status over migrasjonshelsetiltak i kommunen per i dag og med fokus på ytterligere tiltak for å styrke migrasjonshelsetilbudet i kommunen. Vedlegg 1 gir en oversikt over inkluderingsarbeidet som gjøres i forhold til flyktninger og innvandrere bosatt i Lørenskog per i dag, mens vedlegg 2 inneholder referater fra dialogmøter med kommunaldirektørens ledergrupper og det lokale sivilsamfunn. Disse referatene er tatt med i planen både for å vise den brede forankringsprosessen planen har og for å synliggjøre innspillgrunnlaget til planen.

Arbeidsprosess

På bakgrunn av fagfeltets kompleksitet og for å sikre en mest mulig bred forankringsprosess, har det vært tilrettelagt for innspill fra kommunaldirektørens ledergrupper og det lokale sivilsamfunn. Tilbakemeldinger fra frivillige organisasjoner, fra trossamfunn, fra innvandrerorganisasjoner, fra ungdom og fra alle kommunaldirektørens ledergrupper er utgangspunkt for planens innhold, i kombinasjon med at statlige og kommunale føringer gir retning for temaplanen. Ønsket om en bred forankring har vært førende for arbeidet med temaplanen og prosessen for å innhente innspill har av den grunn vært omfattende.

Flyktning- og innvandrer-tjenesten i Lørenskog kommune har fått oppdraget med å utarbeide planen. En arbeidsgruppe ble etablert bestående av ressurspersoner fra Kultur, Helse, omsorg og mestring samt fra Oppvekst og utdanning. Gruppen hadde to møter i starten av prosessen og kom med innspill til planens innhold og fokus.

Det har til sammen blitt gjennomført 10 møter med kommunaldirektørens ledergrupper og det lokale sivilsamfunn. Problemstillingen for møtene har vært følgende: «Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog?» med underspørsmålene: «Hvilke utfordringer har dere i egen sektor som er relatert til inkludering i kommunen?» og «Hvilke satsningsområder bør sektoren ha for å få til en enda bedre inkludering?». Innspillene var varierte og favnet både overordnede strategier og forslag til konkrete tiltak som fremkommer i planen.

Temaplanen inneholder et avsnitt som omhandler fremtidsbildet. Dette temaet understøttes av spørsmål to ovenfor, men for ytterligere forsterkning, har ungdom blitt filmet og intervjuet. Ønsket var å få frem de unges «stemme». Utgangspunktet for intervjuene var: «Hvilket Lørenskogsamfunn ser du for deg i 2030 når inkludering og inkludering av flyktninger og innvandrere fungerer optimalt?», «Hvordan ser dette ideelle samfunnet ut» og «Hva er forskjellene fra dagens samfunn?»

Forankring

Temaplan for mangfold og inkludering er forankret i Kommuneplanen 2015-2026. Planen inngår i kommunens planverk og styringssystem og skal rulleres hvert andre år. Temaplanen danner grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, innsatsområder og tiltak. Planen er forankret i hele organisasjonen og tiltakene fremkommer i årlig budsjett og økonomiplan.

For å sikre best mulig inkludering i kommunen, vil deling av erfaringer og metoder fra kvalifisering av flyktninger og innvandrere i introduksjonsprogrammet, Jobbsjansen og andre prosjekter, være viktig der hvor det kan ha overføringsverdi til andre sektorer. Erfarings- og kunnskapsutveksling fra migrasjonshelsearbeid og flerkulturell kompetanse vil ytterligere styrke det tverrsektorielle inkluderings- og inkluderingsarbeidet.

Det tverrsektorielle kommunale arbeidet som fremmer mangfold og inkludering samsvarer med kommunens vedtatte verdier og etiske retningslinjer: åpen, troverdig og engasjert.

Åpen Troverdig Engasjert

Målgruppen

Målgruppene for planen er flyktninger og innvandrere bosatt i kommunen, som kan defineres på følgende måte:

- En flyktning er en person som fyller kravene i henhold til Utlendingsloven for å få beskyttelse (asyl) i Norge med bakgrunn i begrunnet frykt for forfølgelse i hjemlandet.
- Innvandrer er født i utlandet, men har innvandret på grunn av jobb eller familiegjenforening med familie allerede bosatt i Norge.
- Norskfødte med innvandrerforeldre hvor begge foreldrene er født i utlandet.

Internasjonale føringer – FNs bærekraftsmål

Fem av FNs 17 bærekraftsmål er førende for de valgte fokusområdene for temaplanen som skal vise retning for det fremtidige arbeidet med inkludering og mangfold i Lørenskog. De fem valgte bærekraftmålene er:

3 – God helse

4 – God utdanning

8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst

11 – Bærekraftige byer og samfunn

17 – Samarbeid for å nå målene

Nasjonale føringer – lovverk, Stortingsmeldinger og strategier

Lovverk

De mest sentrale lovverk for temaplan for mangfold og inkludering er:

- Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven, rundskriv G-01/2016)
- Opplæringsloven - § 4A-1. Rett til grunnskoleopplæring for voksne
- Opplæringsloven - § 4A-2. Rett til spesialundervisning på grunnskolens område
- Opplæringsloven - § 2-8. Særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter
- Lov om barnehager
- Lov om sosiale tjenester
- Lov om barnevernstjenester
- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester
- Forvaltningsloven
- Lov om likestilling og forbud mot diskriminering
- Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter av 1999

For tiden skjer det mye nytt på integreringsfeltet ved at hele lovverket og den norske integreringspolitikken reformeres og det er derfor viktig at temaplanen rulleres hvert 2. år slik at den er oppdatert og relevant.

Regjeringen har høsten 2019 en ny lov ute på høring; om integrering og endringer i statsborgerloven. Den nye Integreringsloven vil erstatte Introduksjonsloven fra 2003 og den nye loven stiller tydeligere krav til den enkelte flyktning, og til kommunene som har ansvaret for å gi nyankomne flyktninger den norskopplæringen og utdanning eller kvalifiseringen de trenger. Nye tiltak som fremkommer i høringsforslaget til ny Integreringslov, er blant annet:

- Kravet til kunnskaper i norsk muntlig, for å få statsborgerskap, skjerpes fra A2 til B1 nivå
- Kravet om et visst antall gjennomførte timer med norskopplæring droppes til fordel for et ferdighetskrav
- Innføring av integreringskontrakt med et sluttmaal for deltakelsen i introduksjonsprogrammet
- Bedre individuell tilpasning og ulik lengde på introduksjonsprogrammet avhengig av tidligere utdanning og kompetanse (fra minst 3 mnd. opptil 4 år)
- Nye fag og minstekrav til innhold i introduksjonsprogrammet: Opplæring i norsk og samfunnskunnskap, livsmestring, obligatorisk foreldreveiledning (for deltakere med barn) og arbeids- og utdanningsrettede tiltak.
- Innføre kompetansekrav for lærere som underviser i norsk etter Integreringsloven.

Stortingsmeldinger og strategier

Regjeringen har siden den store tilstrømningen av flyktninger i 2015, lagt frem to Stortingsmeldinger som gir klare føringer for større yrkesdeltakelse og kompetansehevede tiltak blant flyktninger og innvandrere. Det er også gitt nasjonale føringer for utviklingen av et mer inkluderende samfunn, høyere yrkesaktivitet blant kvinner og retten til å leve frie liv.

Meld. St.16 (2015-2016) *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*. Sentrale føringer i meldingen som er relevante for temaplanen er:

Utvikling av en samordnet politikk for voksne med lite utdanning, svake grunnleggende ferdigheter og ikke godkjent kompetanse. Tiltak som blir presisert i meldingen:

- Godkjenning av medbrakt kompetanse
- Fagbrev på jobb
- Innføring av modulstrukturert opplæring for voksne introduksjonsprogram på nivået under videregående opplæring. Opplæringstiltak i regi av NAV omfattes også.

Meld. St. 30 (2015-2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv inkluderingspolitikk*. Denne mer omfattende meldingen har som utgangspunkt at alle vil bidra. Målet er at alle som skal leve og bo i Norge, kommer i jobb, blir skattebetalere og deltar i samfunnet. Inkluderingsmeldingen oppfordrer til å ta i bruk nye opplæringsmetoder og utdanningsløp som er mer kortvarig for å oppnå dette. Eksempler på tiltak:

- Styrket individuell tilrettelegging av opplæringsløp
- Mer arbeidsretting av introduksjonsprogrammet
- Krav til kompetanse for lærere som gir opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- Krav om deltakelse på norskkurs for mottakere av sosialhjelp

Meld. St. 13 (2018-2019) *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft*

Meldingen tar opp ulikhet og lavinntekt i Norge i et internasjonalt perspektiv, arbeidsmarkedets og trygdeordningenes betydning for fordeling og muligheter, læring gjennom hele livet, ulikhet i helse, samt demokratisk og sosial deltakelse.

Satsningsområder fra regjeringen for å gi like muligheter til alle er; arbeidsrettede tiltak, god inkludering, trygge og gode boforhold, gode helsetjenester og inkludering i fritidsaktiviteter.

Meld. St. 19 (2018-2019) – *Folkehelsemeldinga – Gode liv et trygt samfunn*.

Regjeringen vil forsterke innsatsen i folkehelsepolitikken på tre områder: tidlig innsats for barn og unge, forebygging av ensomhet og mindre ulikhet i helse.

Tidlig innsats vil vise seg ved bl.a. å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten som viktige lavterskeltilbud.

Forebygging av ensomhet skal skje ved mer åpenhet og flere møteplasser, i tillegg til kunnskapsinnhenting om tematikken og dens konsekvenser.

Å utjevne ulikheter i helse er en integrert del av folkehelsepolitikken og regjeringen vil arbeide for å redusere lavinntekt blant barnefamilier og frafall fra videregående skole.

Regjeringens inkluderingsstrategi 2019-2022 – «Inkludering gjennom kunnskap» - hvor målsettingen er økt deltakelse i arbeids- og samfunnsnivå, gjennom en samordnet og helhetlig innsats. Det er viktig å sikre økonomisk og sosial bærekraft, muligheter for alle og et velferdssamfunn med tillit, samhold og små forskjeller. Dette skal oppnås gjennom fire innsatsområder

- Utdanning og kvalifisering
Gi barn og unge med innvandrerbakgrunn gode norskkunnskaper, grunnleggende ferdigheter og faglig kompetanse, gjennom tidlig innsats og likeverdige utdanningsløp fra barnehage til og med videregående opplæring. Økt arbeidsdeltakelse blant innvandrere gjennom bedre kvalifisering og utdanning
- Arbeid
Flere innvandrere med godt og stabilt fotfeste i arbeidslivet
- Hverdagsinkludering
Innvandrere skal oppleve økt tilhørighet og deltakelse i samfunnslivet
- Retten til å leve et fritt liv
Forebygge negativ sosial kontroll og bygge ned barrierer for den enkeltes frihet

Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020) – Retten til å bestemme over eget liv

Planen har operative grep og retter seg til alle som begrenses til å leve frie liv og delta i samfunns- og arbeidslivet som selvstendige individer. Planen retter seg også særlig til ansatte i hjelpetjenestene, beslutningstakere og frivillige organisasjoner.

Spesielt kan nevnes satsningsområdene i handlingsplanen:

- Styrket rettsvern for utsatte personer
- Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk
- Endring av holdninger og praksis i berørte miljøer
- Styrke kunnskapen i tjenestetilbudet

Granavolden-plattformen – Regjeringens politiske plattform, januar 2019. Sentrale føringer for temaplanen er:

- Flyktninger og innvandrere skal i større grad bli økonomisk selvforsørget ved at det føres en inkluderingspolitikk i tråd med strategien Inkludering gjennom kunnskap 2019-2022, og følge opp tiltakene der
- Styrke frivillighetens rolle i inkluderingsarbeidet
- Reformere introduksjonsordningen samt andre kvalifiseringsordninger slik at flere får formell kompetanse som dekker arbeidslivets behov
- Følge opp innsatsen mot tvang og negativ sosial kontroll ved å følge opp Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)

«Mangfold gjennom inkludering og deltakelse». Stortingsmelding 49, 2003 - 2004: «Alle mennesker bosatt i Norge skal tilbys likeverdige helsetjenester, uavhengig av blant annet etnisk, kulturell eller religiøs tilhørighet»

Kommunale føringer

Kommuneplanen 2015-2026 er Lørenskog kommunes overordnede styringsdokument for arbeidet med mangfold og inkludering. Inkluderings- og mangfoldsarbeidet er forankret i Lørenskog kommunens visjon:

Sunn, grønn og mangfoldig

Mangfold og inkludering er ett av kommuneplanens åtte fokusområder. Følgende er hentet fra kommuneplanen:

Mål for mangfold og inkludering

- Lørenskog kommune skal være et inkluderende lokalsamfunn, med rikt kulturelt og etnisk mangfold som inviterer til yrkes- og samfunnsdeltakelse
- Lørenskog skal være en kommune som har en bevisst satsing for å motvirke økonomisk og sosial marginalisering av minoritetsbefolkningen, herunder også barnefattigdom.

Handling

Lørenskog kommune skal:

- Ha et flerkulturelt perspektiv integrert i alt av planverk, utviklingsarbeid og satsingsområder
- Utvikle og innrette det kommunale tjenesteapparatet slik at innbyggere med flyktning- og innvandrerbakgrunn blir selvstendigjort og får brukt egne ressurser til det beste for dem selv og lokalsamfunnet
- Ha nødvendig flerkulturell kompetanse i alle ledd og jobbe tverrfaglig og helhetlig for å gi alle kommunens innbyggere det samme tjenestetilbudet
- Videreutvikle skoler og barnehager som arenaer som integrerer og utjevner forskjeller

Annet kommunalt planverk som denne temaplanen står i forhold til, er:

Perspektivmeldingen 2019-2022 - forbereder behandlingen av økonomiplanen ved å gi politikerne god informasjon om de forutsetninger som ligger til grunn for rådmannens økonomiplanforslag, og de perspektiver som vil være styrende for prioriteringene.

Kvalitet i barnehage og skole, Strategisk plan 2018-2026 – med fokus på blant annet kvalitet, tidlig innsats og tilpassing og inkludering for å redusere sosial ulikhet senere i livet.

Kvalitet i barneverntjenesten, Strategisk plan 2019-2022 – som sikrer at alle barn i Lørenskog får rett hjelp til rett tid og at barn og unge får en trygg oppvekst

Helse- og omsorgsplan 2015-2026 - har følgende mål under Folkehelse: Lørenskog kommune har styrket folkehelsearbeidet og etablert gode bomiljøer som fremmer aktivitet, samhold, god helse samt bidrar til å redusere sosiale forskjeller.

Sektorplan for Kultur 2016-2020, er bygget opp omkring fem kulturpolitiske mål, hvorav ett gjelder fysisk aktivitet og folkehelse: Lørenskog skal være kjennetegnet av et bredt og aktivt idretts- og friluftsliv. Innbyggerne skal stimuleres til økt fysisk aktivitet og det skal skapes møtesteder og utearenaer som danner rammen rundt et sunt og aktivt liv.

Folkehelseoversikt 2019 – med satsingsområdene; fysisk aktivitet, kosthold, sosial ulikhet i helse og psykisk helse og livskvalitet

Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv, 2019-2023 – som blant annet legger til rette for frivillig arbeid som speiler kommunens mangfold i sine aktiviteter, samt tilrettelegger for fysisk aktivitet og tilgjengelige møteplasser.

Kommunikasjonsstrategi, Kommunikasjon i Lørenskog kommune - legger til rette for at viktig informasjon er universelt utformet og tilgjengelig på engelsk og eventuelt andre språk. Klarspråk er viktig satsingsområde.

Arbeidsgiverstrategi, 2018-2021 – i forhold til å rekruttere og beholde kompetente medarbeidere så satses det på å videreføre og videreutvikle tiltak for å gjøre Lørenskog kommune til en mangfoldig og inkluderende arbeidsplass.

Handlingsplan mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme på Romerike, 2015 – under innsatsområde 2: Sikre trygge og inkluderende læringsmiljø – ved å motvirke mobbing, krenkelser og hatkriminalitet.

Fremtidens Lørenskog

Fremtidens Lørenskog kjennetegnes av å være sosialt bærekraftig. Det er et samfunn som har små økonomiske og sosiale forskjeller, som er preget av tillit innbyggerne imellom og hvor fattigdom og utenforskap er redusert.

For å legge til rette for fremtidens Lørenskog, så har man på bakgrunn av innspill som har kommet frem i dialogmøter og nasjonale føringer, valgt ut de seks fokusområdene som fremkommer under:

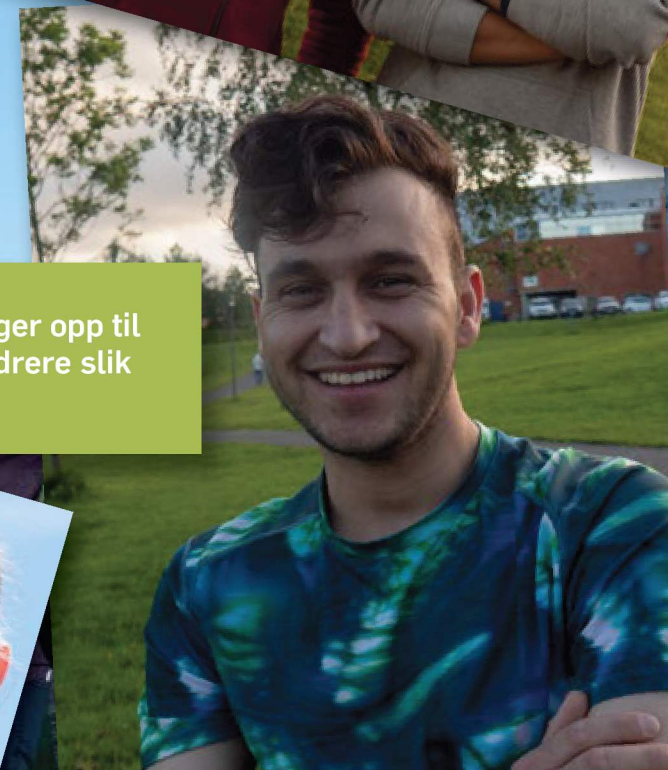
For å synliggjøre ungdommens stemme og for å se mot fremtiden Lørenskog, er bilder og sitater fra elever ved Lørenskog videregående skole og ungdom i Botiltaket for enslige mindreårige flyktninger gjengitt nedenfor.

– Jeg ønsker at Lørenskog skal være et sted med mange muligheter for alle til å delta i aktiviteter.

– Det er viktig for meg at kommunen legger opp til aktiviteter mellom nordmenn og innvandrere slik at vi får et inkluderende miljø.

– Vi vil at Lørenskog skal få trikk!

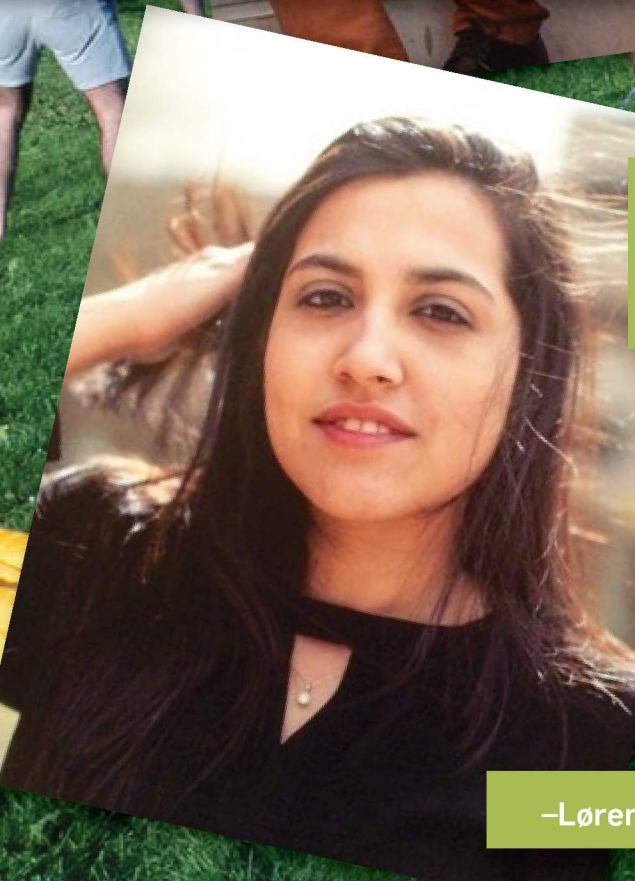
– Nå virker Lørenskog litt splitta, folk henger med de de er like. Jeg ønsker at alle skal henge med alle.

– Jeg ønsker at integreringen er like bra som den er nå også i fremtiden. At det er mange tilbud til alle slik at vi blir kjent med hverandre.

– Vi håper Lørenskog blir et samfunn med mange forskjellige nye kulturer som kan lære av hverandre.

–Lørenskog må gi oss friheten til å gjøre forskjellige ting.

Fokusområde 1

■ Ledelse

som fremmer et mangfoldig, bærekraftig og likestilt samfunn.

Lørenskog er en mangfoldig kommune og befolkningssammensetningen gjenspeiles blant kommunens medarbeidere. Ansatte i Lørenskog kommune har strategier for å fremme de positive effektene av mangfold i arbeidslivet. Forskning viser at mangfold i arbeidslivet bidrar til innovasjon, utvikling og vekst. Dette er spesielt viktig i en stadig mer globalisert verden. Kommunal ledelse tar samfunnsansvar for å fremme et likestilt og bærekraftig samfunn gjennom likebehandling og ved å utnytte befolkningens ressurser uavhengig av etnisitet og bakgrunn.

I regjeringens Integreringsstrategi 2019-2022 – Integrering gjennom kunnskap, ønsker regjeringen å stimulere arbeidsgivere til økt bevissthet om mangfold som ressurs, og løfter frem standarden for ledelsessystem for mangfold som et viktig verktøy for å lykkes med dette arbeidet, ved at:

- Ny standard for mangfoldsledelse (NS 11201) gjøres kjent og tas i bruk
- Videreutvikle verktøy og veiledning om mangfoldsrekruttering i virksomheter
- Iverksette kunnskaps- og informasjonstiltak for økt bevissthet hos arbeidsgivere
- Fra august 2019 til september 2020 vil det gjennomføres forsøk med anonyme søknader i 15 statlige virksomheter.

Gjennomføre en satsing på mangfoldsledelse

Mangfold er en ressurs. Lørenskog kommune har en ledelsesstrategi og en personalpolitikk som fremmer likebehandling og mangfold. Innvandrere representerer en viktig ressurs for arbeidslivet ved sin språk- og kulturkompetanse.

God mangfoldsledelse handler om å ha kunnskap, ferdigheter, verktøy og systemer for å utløse potensialet i mangfoldet slik at det bidrar til økt kvalitet, bedre kundetjenester og service.

Rekruttering

Mangfoldsperspektivet er tilstede ved rekruttering på alle nivåer og i alle sektorer i kommunen.

Tilgjengelighet og informasjon

Tjenesteapparatet i Lørenskog er tilgjengelig og møter den enkelte innbyggers behov. Det tilrettelegges for at språk og kulturelle koder ikke er til hinder for god kommunikasjon. Innbyggere i Lørenskog, uansett språkbakgrunn, får god informasjon og riktig hjelp til rett tid.

Utfordringene knyttet til mangelfulle digitale ferdigheter og systemforståelse i befolkningen, møtes med informasjon og kompetanseheving.

Fokusområde 2

■ Likeverdige tjenester

som fremmer et mangfoldig, bærekraftig og likestilt samfunn.

Alle innbyggere, uansett språkbakgrunn og sosioøkonomisk status, får god informasjon og riktige tjenester til rett tid. Innvandrere som kommer til Norge har behov for kommunale tjenester av ulikt slag. Tjenestetilbudet som gis og møtet med det kommunale tjenesteapparatet påvirker mulighetene til hver enkelt, og dermed også forutsetninger for å delta i samfunnet. Kommunale tjenester tilrettelegger for tillit og gir like muligheter til alle.

Kulturforståelse

Kommunalt ansatte har flerkulturell kompetanse og tilbyr gode og likeverdige tjenester. De kommunale tjenestene identifiserer ulike gruppers behov, tar hensyn til kulturelle forskjeller og tilpasser tilbudet til en mangfoldig befolkning. Tjenestene som ytes er kunnskapsbaserte og kjennetegnes av god samhandling på tvers.

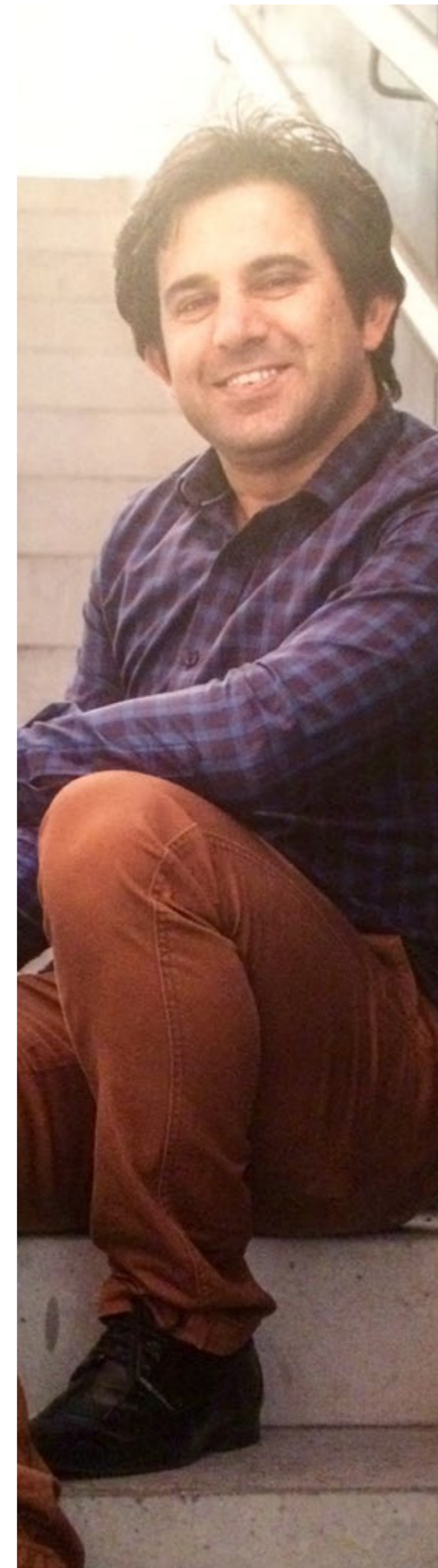
Samordning

Eierskap og samhandling på tvers av sektorer fører til bedre samordning av det kommunale tjenestetilbudet for flyktninger og innvandrere. Ansatte har god kunnskap om kommunens helhetlige tjenestetilbud og forståelse av felles mål. Samarbeidet på tvers av tjenestene er sømløst. Kulturforståelse blant ansatte som bygger på respekt og likeverd tilrettelegger for gode holdninger og skaper trygghet i møte med kommunens innbyggere.

Brukermedvirkning

Lørenskog kommune gir kommunikasjon og brukermedvirkning stor plass. Lørenskog er en «samskapingskommune» hvor utgangspunktet er at kommunen som offentlig instans og innbyggerne bestemmer sammen. Kommunens innbyggere er i sentrum for all kommunal drift og virksomhet og det legges til rette for involverende prosesser basert på bred brukermedvirkning for all tjenesteutvikling.

Tjenestetilbudet i Lørenskog kommune er tilpasset flykninger og innvandreres behov gjennom brukermedvirkning. Behov og ulikheter hos målgruppen er kartlagt gjennom brukerundersøkelser. Brukerundersøkelsene bidrar til kvalitet i tjenestetilbudet og sørger for at den enkelte blir hørt; uavhengig av språk og kulturell bakgrunn. Innbyggerpanel og brukerråd er bredt sammensatt og gir innspill til fornyelse og utvikling av tjenestene. Innbyggertorg, både fysisk og digitalt, tilrettelegger for informasjon og kommunikasjon, som ivaretar minoritetenes innspill og behov.

Fokusområde 3

■ Språk, utdanning og kvalifisering

som fremmer et mangfoldig, bærekraftig og likestilt samfunn.

Lørenskog kommunes sammensatte befolkning fordrer et tjenestetilbud som er tilpasset den enkeltes behov og forutsetninger. Tidlig og differensiert innsats i barnehager og skoler gir et grunnlag for at barn og unge får et godt og likeverdig opplæringstilbud. For å lykkes i arbeids- og samfunnsliv får voksne flyktninger og innvandrere god og individuelt tilpasset norskopplæring i kombinasjon med målrettet kvalifisering. Dette tilrettelegger for like muligheter til utdanning, arbeid, selvstendighet og deltakelse.

Tidlig innsats

Alle flyktninger og innvandrere skal ha god og tilpasset opplæring i språk. Språkopplæringen starter i barnehagen og er et fundament for livslang læring. Skole og opplæringstilbud er tilpasset den enkeltes forutsetninger og tilrettelegger for gode overganger, deltakelse og forhindrer frafall og utenforskap. Ansatte som jobber med språkopplæring, utdanning og kvalifisering har god kompetanse til å møte mennesker med ulike forutsetninger.

Grunnleggende ferdigheter

Ansatte i barnehager og skoler i Lørenskog har faglig kompetanse til å undervise i de fem grunnleggende ferdigheter: lesing, skriving, regning, muntlige- og digitale ferdigheter. Disse ferdighetene er en del av den faglige kompetansen som er nødvendige verktøy for læring og faglig forståelse, for utvikling av identitet og sosiale relasjoner. Gjennom opplæring i språk og grunnleggende ferdigheter sikres flyktninger og innvandrere like muligheter til å ta utdanning og til å delta arbeid og samfunnsliv.

Tilpassede kvalifiseringsløp

All formell medbragt kompetanse blir verdsatt og formelt godkjent slik at hver enkelt får utnyttet sine ressurser til det beste for seg selv og samfunnet. Gapet mellom hva samfunnet etterspør av kvalifikasjoner og hva flyktninger og innvandrere har av medbrakt kompetanse er redusert. Komplementerende kvalifisering- og opplæringsløp er tilgjengelige i alle etterspurte fagområder ved å satse på fagrettet og praktisk opplæring (som eksempelvis piloten «Fagbrev på jobb» i barne- og ungdomsarbeiderfaget).

– Vi ønsker mangfold og at vi har en felles identitet.

Fokusområde 4

■ Arbeid

som fremmer et mangfoldig, bærekraftig og likestilt samfunn.

Integrering i arbeidslivet er en forutsetning for en vellykket integrering i samfunnet som helhet. Vi lykkes med inkludering i arbeidslivet gjennom et tett og gjensidig forpliktende samarbeid med næringslivet og frivilligheten. Høy yrkesdeltakelse fra alle er viktig for enkeltmennesket og for bærekraften i våre velferdsordninger. Entreprenørskap stimulerer til nyskaping og nye arbeidsplasser. Innvandring bidrar til å dekke mangel på arbeidskraft i flere bransjer samtidig som kompetanseheving og yrkesrettet fagopplæring er satsningsområder for å møte arbeidsmarkedets behov.

Kvinnens yrkesdeltakelse

Kvinner med innvandrerbakgrunn har like høy yrkesdeltakelse som etnisk norske kvinner. Økt yrkesaktivitet gir større grad av deltakelse og inkludering i sivilsamfunnet, bedre forutsetninger for oppfølging av barn i barnehage og skole samt i fritidsaktiviteter.

Kvinnens yrkesaktivitet styrker enkelthusholdningenes økonomi og hindrer fattigdom og marginalisering. Lønnsinntekt gir kvinner råderett over eget liv og større muligheter til å ta selvstendige valg.

Tette kompetansegapet

Det er bedre samsvar mellom hva samfunnet etterspør og hva flyktninger og innvandrere har med av medbrakt kompetanse. Flyktninger og innvandrere har mulighet til å heve sin kompetanse gjennom supplerende utdanningstilbud og fagrettet kompetansegivende opplæring.

Lørenskog kommune og lokalt næringsliv samarbeider om å tilby traineeplasser for personer med høy utdanning. Mentorordninger i regi av frivillige organisasjoner bidrar med jobb og karriereveiledning.

Gründervirksomhet og sosialt entreprenørskap

I Lørenskog er det godt tilrettelagt for at innvandrere kan etablere egen virksomhet og bidra til lokal næringsvirksomhet. Informasjon og veiledning om regelverk, norsk forretningskultur og marked er lett tilgjengelig.

Det er tett samarbeid mellom Lørenskog kommune og sosiale entreprenører for å øke arbeidsinkluderingen og tilfanget av nye innovative jobber og tjenester som krever lite formell utdanning.

Fokusområde 5

□ Hverdagsinkludering

som fremmer et mangfoldig, bærekraftig og likestilt samfunn.

Hverdagsinkludering er en toveisprosess. Prosessen krever innsats fra den enkelte flyktning og innvandrere samtidig som de møtes med åpenhet og muligheter fra majoritetssamfunnet. Alle gis like muligheter til deltakelse i formelle og uformelle fellesskap.

Lørenskogsamfunnet er preget av fellesskap og sosiale nettverk mellom personer med innvandrerbakgrunn og resten av befolkningen. Den sosiale bærekraften bygger på tillit og samhold og er sikret gjennom deltakelse i arbeid, utdanning, idrett og frivillige organisasjoner.

Lørenskog fremmer deltakelse, likestilling og likebehandling. Alle innbyggere opplever, uavhengig av bakgrunn og tilhørighet, beskyttelse mot diskriminering. Alle er sikret gode liv uten fattigdom, marginalisering og utenforskap.

Deltakelse

Alle i Lørenskog har lik mulighet til arbeid, utdanning og deltakelse i samfunnsliv. Deltakelse og et aktivt liv fremmer fellesskapsfølelse og forebygger segregering og ekstremisme. Lørenskogsamfunnet anerkjenner mangfold som en ressurs og fremstår som et sosialt og bærekraftig samfunn der alle har lik tilgang til alle arenaer og alle blir sett og hørt. Personer med minoritetsbakgrunn opplever tilhørighet til Lørenskog og deltar aktivt i organisert idrett og aktiviteter, politiske verv og i organisasjonsliv.

Medborgerskap

Lørenskog er en kommune der lokaldemokrati og medbestemmelse tilrettelegger for dialog på tvers av ulike miljøer. Alle innbyggerne har kunnskap om lokalsamfunnet og demokratiske prosesser. Kommunikasjon og innbyggerdialog er styrket og organisasjoner og enkeltpersoner deltar aktivt i lokale beslutningsprosesser. For å styrke innvandrerbefolkningens deltakelse i lokaldemokratiet har Lørenskog etablert en mentorordning for å rekruttere innvandrere til politiske verv.

Møteplasser for alle

Lørenskog har gode møteplasser for alle, både fysiske og sosiale, formelle og uformelle. Kommunens arealplanlegging og utformingen av det fysiske rom legger til rette for allsidig bruk som innbyr til naturlige møter og samhandling hvor alle er inkludert og har like muligheter til å delta.

Utvalget av møteplasser er variert og tilfredsstillende innvandrerbefolkningens preferanser. Lørenskog har en tydelig nærmiljøprofil som fokuserer på sosiale treffpunkter i kommunes ulike boområder

– Det er viktig for meg at alle føler seg velkomne i Lørenskog, at folk kan få være den de er og at det jobbes aktivt mot mobbing.

Fokusområde 6

□ Retten til å leve et fritt liv

som fremmer et mangfoldig, bærekraftig og likestilt samfunn.

«Jeg har forstått at det er mulig å leve et liv der du ikke er delt i to. Et liv hvor du tar egne valg og har dine egne verdier. Et liv der du tar din egen kultur og fortid med deg, men har en åpen fremtid foran deg»

Kamzy Gunaratnam, varaordfører i Oslo, sitat fra Aftenposten

Det ideelle samfunnet er et samfunn der mennesker er likeverdige; uavhengige av kjønn, kultur og religion, og der alle har lik rett og mulighet til å ta egne valg og bestemme over eget liv. Negativ sosial kontroll forstås som «ulike former for press, trusler og tvang for å få personer til å følge familiens eller gruppens regler». Kontrollen skjer kontinuerlig og noen ganger strider kontrollen mot norsk lov og bryter med de juridiske rettighetene folk har i Norge.

Fremme holdninger som muliggjør selvstendige valg

Innvandrersamfunn, religiøse trossamfunn og ressurspersoner i innvandrermiljøene i Lørenskog tar større ansvar for å motarbeide negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Berørte miljøer har kunnskap om det norske samfunnets lover og regler og motiverer aktivt til handling for å endre negative livssituasjoner som særlig rammer kvinner, barn og unge.

Foreldre med innvandrerbakgrunn får opplæring i foreldreveiledningsprogrammet ICDP (International Child Development Program) som tematiserer barneoppdragelse, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll.

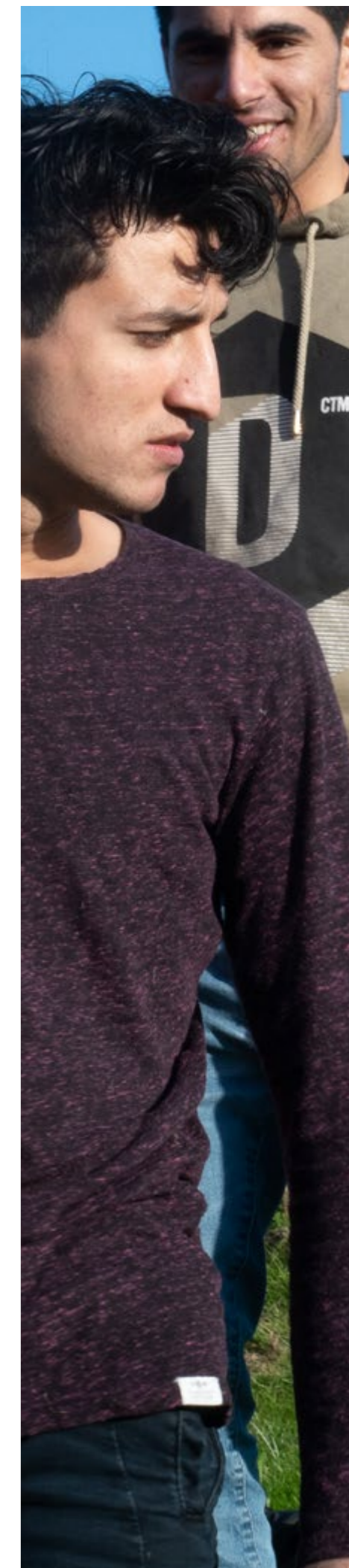
Styrke rettsvernet for utsatte personer

Alle innbyggere i Lørenskog har god informasjon om gjeldende regelverk som beskytter mot utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Styrke kunnskapen i tjenesteapparatet

Ansatte i relevante tjenester i Lørenskog kommune har kompetanse og trygghet til å forebygge, identifisere og gi tilpasset veiledning til utsatte personer.

Lørenskog kommune har tatt i bruk statlige handlingsplaner og veiledere for å jobbe helhetlig og målrettet for å motarbeide negativ sosial kontroll.

2

MIGRASJONSHELSE – STATUS OG TILTAK

«Alle mennesker bosatt i Norge skal tilbys likeverdige helsetjenester, uavhengig av blant annet etnisk, kulturell eller religiøs tilhørighet»

(Stortingsmelding 49, 2003-2004: «Mangfold gjennom inkludering og deltakelse»)

I Folkehelseoversikt 2017 ble det gitt innspill om å utarbeide en plan for inkludering og inkludering. Under behandling av sak, 065/17, ble rådmannen bedt om å utarbeide en plan for inkludering og med ytterligere helsefremmende innsats når det gjelder tiltak knyttet til migrasjonshelse.

Det er valgt å dele planen i to deler der del 1 er en overordnet Temaplan for mangfold og inkludering og del 2 omhandler tiltak rettet mot migrasjonshelse. Bakgrunnen for denne inndelingen er at del 1 er helhetlig, overordnet og strategisk, mens del 2 tar for seg konkrete tiltak rettet mot migrasjonshelse.

Migrasjonshelse

Migrasjonshelse forstås som en tjeneste der migranter som flyktninger, asylsøkere, familiegjennforente, arbeidsinnvandrere og utenlandske studenter kan få hjelp til ulike helsetjenester (Norsk helsenet).

Helsedirektoratets veileder er førende for hva slags helsetjenester som skal tilbys asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente. Se under.

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/helsetjenester-til-asylsokere-flyktninger-og-familiegjennforente>

Fagfeltet migrasjonshelse fokuserer på forholdet mellom migrasjon og helse, hvordan migrasjonsprosesser og landbakgrunn kan påvirke helsetilstand og forekomst av sykdom blant migranter samt tilgang til og kvalitet på helsetjenester.

Migrasjonshelse er et eget fagområde som inngår som en av flere deler i det komplekse fagfeltet inkludering. Dette understøttes i en ny rapport utgitt av NIBIR (Norsk institutt for by- og regionforskning) «Folkehelse- og inkluderingspolitikens bidrag til å fremme sosial deltakelse og livskvalitet» utgitt i 2017. Foreslåtte tiltak i forhold til migrasjonshelse må også sees i sammenheng med Folkehelseoversikten 2019 for Lørenskog.

I rapporten fremkommer det at det er mange berøringspunkter mellom de to politikkområdene folkehelse og inkludering, med vekt på koblingen mellom deltakelse og livskvalitet. Folkehelsepolitikken har et påvirkningsperspektiv på helse (også kalt helsefremmingsperspektiv). Dette perspektivet peker mot den brede samfunnsrettede folkehelsepolitikken knyttet til levekår og

Folkehelseoversikt 2019 for Lørenskog kommune er et samlet oversiktsdokument som danner grunnlaget for folkehelsearbeidet som utøves fra «dag til dag» og for det langsiktige, systematiske folkehelsearbeidet i kommunen. I folkehelseoversikten trekkes det frem fire satsingsområder for å møte folkehelseutfordringene i årene fremover: fysisk aktivitet, kosthold, sosial ulikhet i helse, og psykisk helse og livskvalitet. På disse områdene kan kommunen sette inn tiltak og utgjøre en forskjell

oppvekst. For å adressere dette kreves det innføring av tiltak i alle sektorer – for å utvikle et samfunn som legger til rette for sunne levevaner og som fremmer felleskap, trygghet og deltakelse. Inkluderingspolitikken favner også over inkluderingsprosesser i ulike deler av livsløpet, og på samfunnsarenaene innvandrere integreres inn i.

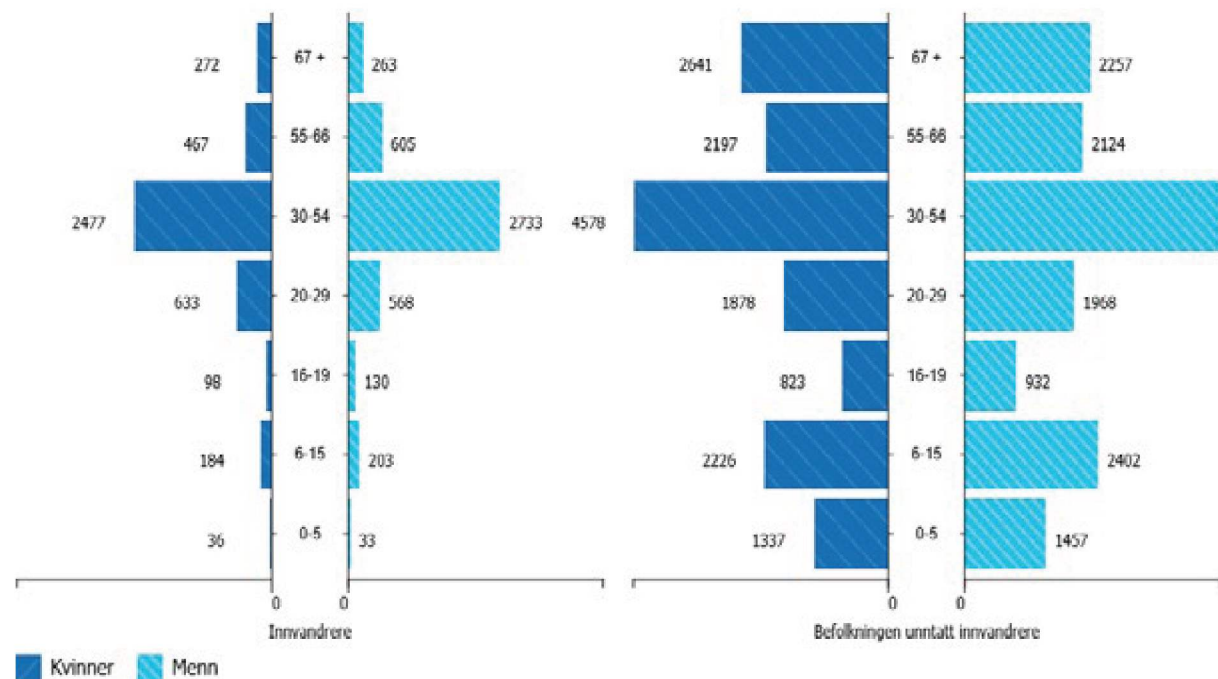
Den norske inkluderingspolitikken betrakter inkludering og deltakelse på arbeidsmarkedet som en nøkkelarena for inkludering. Begge politikkområder har tatt innover seg at isolasjon, inaktivitet og svake sosiale relasjoner henger systematisk sammen med nedsatt helse, livskvalitet og svake koblinger til samfunnet.

Flyktninger og innvandrere i Lørenskog

- Innvandrere er personer som er født i utlandet, og som også har foreldre som er født i utlandet
- Innvandrerbefolkningen omfatter både innvandrere og personer som er født i Norge med to innvandrerforeldre
- Flyktninger er personer som fyller kravene til å få beskyttelse i Norge

I Lørenskog har i underkant av 1/3 del av befolkningen flukt- eller innvandringsbakgrunn (30,3 % januar 2019, SSB). Av kommunens befolkning på 46 100 personer per 01.01.2019 har 21,7 % bakgrunn fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS. De seks prosentvise største landgruppene er: Pakistan (3,6 %), Polen (2,4 %), Vietnam (2,0 %), Sri Lanka (2,0), Iran (1,4 %), og Tyrkia (1 %).

Flyktninger og innvandrere er unge sammenlignet med befolkningen ellers. Over halvparten av alle med flukt- og innvandringsbakgrunn i Norge og i Lørenskog er mellom 30 og 54 år. Figuren under viser aldersfordelingen blant innvandrere i Lørenskog sammenlignet med den øvrige befolkningen per januar 2019. Kilde: IMDi

Graden av kommunal helseoppfølging avhenger av oppholdstillatelsen

Flyktninger og familiegjenforente til dem er i en gunstig særstilling hva gjelder oppfølging av egen helse. Bosetting og helseoppfølging av denne gruppen er systematisk gjennomført av tjenesteapparatet.

Flyktninger som bosettes i Lørenskog følges opp av Flyktning- og innvandrer-tjenesten i de første fem årene etter bosetting. Ved bosetting følges faste rutiner i forhold til nødvendige vaksinasjoner, utvidet legeundersøkelser og anskaffelse av fastlege. Tjenesten er også et bindeledd og koordinator for enkeltpersoner som trenger bistand fra spesialisthelsetjenesten.

Oppholdstillatelse gitt til innvandrere og deres familier forutsetter at denne gruppen selv har ansvar for eget inkluderingsløp herunder også for egen helseoppfølging. Dette er en kompliserende faktor i forhold til å nå ut med informasjon og veiledning til hele kommunens innvandrerbefolkning og derav avdekke eventuelt behov for vaksinasjoner og spesifikk helseoppfølging.

Dagens utfordringsbilde

Mangelfull kunnskap om innvandreres helse

Selv om nasjonale registerdata benyttes mer enn tidligere og gruppen inkluderes i flere undersøkelser, er det fremdeles mangelfull kunnskap om innvandreres helse (Folkehelseinstituttet). Dette gjelder både på nasjonalt og kommunalt nivå.

Helse varierer med landbakgrunn, innvandringsgrunn, botid, alder, kjønn og utdanning, men i mange studier er slike faktorer dårlig belyst. I tillegg har vi lite kunnskap om hvordan helse og bruk av helsetjenester utvikler seg over tid.

I følge Folkehelseinstituttet er status følgende:

- Vi har lite kunnskap om helsen til nyankomne flyktninger og deres familiemedlemmer
- Det er mangelfull kunnskap om sykdomsforekomst blant de ulike innvandrergruppene som er bosatt eller oppholder seg midlertidig i Norge. Særlig gjelder dette asylsøkere og uregistrerte innvandrere
- Kunnskapen om barn og unges helse er særlig mangelfull

Folkehelseinstituttet peker på flere årsaker til den begrensede kunnskapen:

- Uregistrerte innvandrere har begrenset tilgang til helsetjenester
- Asylsøkere er vanskelige å identifisere i helseregistrene
- Flere spørreskjemaundersøkelser er ikke tilpasset innvandrerbefolkningen, verken metodisk eller språklig, og vil derfor ha lav svarprosent

Situasjonen med mangelfull kunnskap om flyktnings helse generelt, og barn og unge spesielt, er den samme i Lørenskog som Folkehelseinstituttet rapporterer om på nasjonalt nivå.

Det finnes ikke asylmottak i Lørenskog, og det er derfor grunn til å tro at det oppholder seg få asylsøkere i kommunen. Uregistrerte innvandrere kan det derimot finnes flere av og denne gruppen er vanskelig å fange opp da de også gjerne er svært mobile og flytter hyppig rundt.

–Min drøm for Lørenskog er at vi skal leve i et multikulturelt og mangfoldig samfunn. Jeg ønsker at vi skal ta vare på og forstå andre kulturer, og samtidig ta vare på alle kulturer innenfor vår store kulturboble.

Helsespesifikke utfordringer i innvandrerbefolkningen

Da det ikke finnes tilgjengelig data på kommunalt nivå i forhold til status på helsesituasjonen til flyktninger og innvandrere i Lørenskog, vil det i avsnittene under tas utgangspunkt i rapporten «Helse i innvandrerbefolkningen» fra Folkehelseinstituttet. Det er stor grunn til å anta at situasjonsbeskrivelsene er dekkende for Lørenskog.

Infeksjonssykdommer:

Innvandrere fra lavinntektsland i Afrika og Asia utgjør en stor andel av dem som blir diagnostisert med kroniske infeksjonssykdommer som tuberkulose, HIV og hepatitt B.

De som blir syke, er ofte smittet i sitt opprinnelige hjemland.

Sykdommene blir oppdaget etter ankomst til Norge gjennom obligatorisk tuberkulosekontroll for personer fra områder med høy forekomst av tuberkulose. Innvandrere fra områder med høy forekomst av HIV-infeksjon og hepatitt B og C får tilbud om frivillig testing for disse infeksjonene.

Kroniske sykdommer:

Andelen innvandrere som har minst én kronisk sykdom, er om lag den samme som i befolkningen for øvrig - 35 mot 34 prosent, viser Levekårsundersøkelsen i 2016. Det er imidlertid store variasjoner landgruppene imellom:

- En lavere andel innvandrere fra Eritrea, Somalia og Afghanistan hadde kronisk sykdom
- En høyere andel innvandrere fra Pakistan og Tyrkia som hadde kronisk sykdom

I likhet med den øvrige befolkningen var andelen som rapporterte om kronisk sykdom høyere blant kvinner enn blant menn, og andelen økte med alderen.

Diabetes:

Personer fra Sør-Asia har økt risiko for type 2 diabetes. Innvandrere fra Pakistan, India, Sri Lanka og Bangladesh har høyere risiko for type 2-diabetes, og får ofte type 2-diabetes i yngre alder enn befolkningen for øvrig (SSB, 2017c; Rabanal, 2013).

Kvinner fra land med høy forekomst av diabetes har høy risiko for å utvikle svangerskapsdiabetes.

Hjerte- og karsykdommer:

Hjerte- og karsykdommer er mer utbredt blant innvandrere fra India, Pakistan, Sri-Lanka og andre land i Sør-Asia sammenlignet med befolkningen for øvrig. Blant innvandrere fra Vietnam og andre land i Øst-Asia er derimot risikoen vesentlig lavere, særlig blant kvinner.

Menn har over 3 ganger så stor risiko som kvinner, uansett landbakgrunn (Rabanal, 2015).

Kreft:

Innvandrere har samlet sett lavere forekomst av kreft enn befolkningen for øvrig, men det er noen få unntak etter landbakgrunn og krefttype (Hjerkind, 2017). Det er spesielt for lungekreft og leverkreft som skiller seg ut. Det er menn som fra Øst-Europa som har høyere forekomst av lungekreft enn andre og dette kobles mot røykevaner.

Innvandrere fra lavinntektsland har høyere forekomst av leverkreft, særlig gjelder det menn fra Øst-Asia. Dette skyldes at noen former for virusbetennelse i leveren (hepatitt) er forbundet med økt risiko for leverkreft. Disse virussykdommene er utbredt i Øst-Asia og deler av Afrika.

I årene framover er det forventet at antall kreftpasienter blant innvandrere vil øke fordi innvandrerbefolkningen i dag er forholdsvis ung, og kreftrisikoen øker med alderen (Kreftregisteret, 2017).

Muskel- og skjelettplager:

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere viser at en høyere andel innvandrere rapporterte om rygg- og/eller nakkelidelse enn den øvrige befolkningen. Det er vanligst blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Tyrkia, Irak og Iran. Slitasjegikt var vanligere blant innvandrere fra Tyrkia, Irak og Vietnam (SSB, 2017).

Mulige forklaringer til dette er at denne gruppen hovedsakelig jobber i bransjer innen service og håndverk hvor muskler og skjelett blir utsatt for større påkjenninger over tid. Andelen med muskel- og skjelettplager øker med alderen, og innvandrergruppene med høyest gjennomsnittsalder var også mest utsatt for slike plager.

Mor og barns helse:

Lav fødselsvekt er vanligere blant barn av kvinner med innvandrerbakgrunn fra Afrika og Sør- og Vest-Asia enn blant barn i andre innvandrergrupper og i befolkningen for øvrig (Bakken, 2015a, 2015b).

Kvinner fra Øst-Europa og Midtøsten har større vektøkning under svangerskapet enn kvinner fra Vest-Europa (Kinge, 2016).

– Lørenskog er et område i vekst og det er viktig for meg at vi bevarer det gode miljøet

Kvinner fra Midtøsten og Sør-Asia var særlig utsatt for depresjon i svangerskapet sammenlignet med kvinner fra Vest-Europa, inkludert Norge (Shakeel, 2015).

Fedme og overvekt:

Fedme, definert som kroppsmasseindeks over 30, ser ut til å være mer utbredt i enkelte innvandrergrupper enn i befolkningen for øvrig.

Forekomsten av fedme er særlig høy blant både menn og kvinner fra Tyrkia, Irak, Pakistan og Kosovo og blant kvinner fra Somalia. Det er lav forekomst av fedme blant mannlige og kvinnelige innvandrere fra Vietnam og Eritrea samt menn fra Afghanistan.

Fedme har sammenheng med økende botid i Norge, kostholdet og lite fysisk aktivitet, noe som tyder på at tidlig forebygging er spesielt viktig for kvinner i denne innvandrergruppen (Gele, 2013).

Data fra Barnevektstudien viser at 8 år gamle barn med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika hadde økt risiko for overvekt (27 %) og bukfedme (50 %) sammenlignet med like gamle barn i befolkningen for øvrig.

Fysisk aktivitet, kosthold og ernæring:

Andelen innvandrere trener eller mosjonerer en gang i uken eller mer, er lavere blant innvandrere enn i den øvrige befolkningen, 57 mot 71 prosent, viser levekårsundersøkelsen fra 2016

Flere studier viser også at barn med bakgrunn fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS er mindre fysisk aktive enn andre.

Noen innvandrergrupper spiser tradisjonelt mye frukt og grønnsaker, likevel viser undersøkelser at det var høyere inntak av tilsatt sukker og lavere inntak av fullkorn blant gravide innvandrerkvinner fra land utenom Europa sammenlignet med gravide kvinner uten innvandringsbakgrunn (Sommer, 2013).

D-vitaminmangel er utbredt blant innvandrere fra Afrika og Asia hvor om lag tre av fire har D-vitaminmangel (Eggemoen, 2013; Holvik, 2005; Meyer, 2004). Gravide kvinner og tenåringsjenter er særlig utsatt for D-vitaminmangel (Eggemoen, 2013; Eggemoen, 2016). Dette kan ha sammenheng med at noen eksponeres mindre for sol på grunn av tildekkende klær.

Røyking:

Selv om røyking har blitt langt mindre utbredt de siste 15 årene, så er det blant innvandrer menn imidlertid fortsatt en betydelig andel som røyker daglig og det er å anse som et betydelig folkehelseproblem. Andelen varierer med landbakgrunn, se tabell under:

	Menn	Kvinner
Hele befolkningen	22 %	19 %
Innvandrere i alt	36 %	17 %
Polen	45 %	31 %
Bosnia-Hercegovina	31 %	28 %
Kosovo	43 %	29 %
Tyrkia	44 %	31 %
Irak	34 %	14 %
Iran	35 %	18 %
Afghanistan	26 %	1 %
Pakistan	28 %	3 %
Sri-Lanka	15 %	1 %
Vietnam	45 %	9 %
Eritrea	15 %	0 %
Somalia	20 %	9 %

Andelen som røyker daglig eller av og til. Hele befolkningen og innvandrere, etter landbakgrunn. Kilde: SSB 2017c

Bruk av helsetjenester og legemidler:

Registerstudier gjengitt i rapporten «Helse i innvandrerbefolkningen» fra Folkehelseinstituttet på bruk av primærhelsetjenesten viser at:

Mens arbeidsinnvandrere fra EU/EØS-land ofte har lavere bruk av fastlege og legevakt, oppsøker innvandrere fra andre land fastlegen oftere enn befolkningen for øvrig.

Bruk av fastlege øker med tid bosatt i Norge.

Kontakt med fastlegen øker med økende alder i befolkningen generelt, men en lavere andel innvandrere over 65 år bruker fastlegen sammenlignet med den øvrige befolkningen.

Kultur, religion og språkbarrierer kan også påvirke innvandreres bruk av legemidler. Eksempelvis så viser studier at nesten halvparten av de pakistanske innvandrerne med livsstilssykdommer endret medisinbruken i fastemåneden ramadan. Dette kan skyldes oppfatninger om faste under ramadan, misforståelser som følge av språkproblemer samt kulturelle oppfatninger om medisinbruk.

Eldre:

Det er svært få innvandrere som benytter seg av seniorsentre. De fleste eldre innvandrere bor sammen med familien sin og har sin sosiale omgang med personer som snakker samme morsmål. Det er kjent at eldre innvandrere har større utfordringer i å lære og opprettholde sine norskkunnskaper. At de har liten kontakt med norsktalende betyr også at mulighetene til å snakke norsk blir redusert.

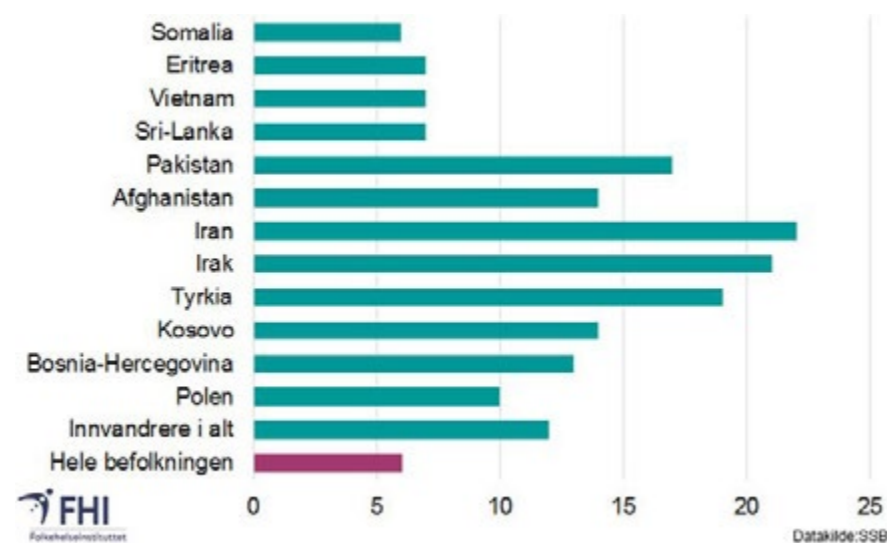
I følge NAKMI (Folkehelseinstituttet – Migrasjonshelse) har vi liten kunnskap om helsetilstanden til eldre innvandrere i Norge og hvilke tilpasninger primærhelsetjenestene må gjøre for å møte behovene til denne gruppen. Det er behov for mer kunnskap om eldre innvandreres levekår for å bla. forebygge utenforskap og gi innsikt i behov for tjenester.

Fysisk og psykisk helse:

Det er store forskjeller mellom innvandrere fra ulike land i selvrapportert helse. Tall viser at eksempelvis innvandrere fra Somalia, som gjennomgående skårer dårlig på alle parametre hva gjelder sosioøkonomiske forhold, vurderer helsen sin som god. Mens over 80 prosent av innvandrere fra Somalia, Eritrea og Polen vurderer helsen sin som god, eller svært god, er det kun 60 prosent av innvandrere fra Tyrkia som gjør det samme, ifølge Levekårsundersøkelsen i 2016 (SSB, 2017c).

Det er flere grunner til at noen grupper av innvandrerbefolkningen er særlig utsatt når det gjelder psykiske plager. Både før, under og etter migrasjonprosessen, finnes det risikofaktorer for flyktninger og asylsøkere. Forfølgelse og krig, traumatiske opplevelser under flukten, holdninger i mottakerlandet, vanskeligheter med å få inntektsgivende arbeid, dårlig økonomi og usikkerhet om fremtiden er noen av faktorene som spiller inn.

Tall fra Levekårsundersøkelsen 2016 blant innvandrere viste at dobbelt så mange innvandrere rapporterte om psykiske plager sammenliknet med den øvrige befolkningen, men det var stor variasjon i landbakgrunn, se figur under.

Andel som rapporterer et høyt nivå av psykiske plager Kilde: SSB, 2017.

Som det fremgår av figuren er det stor variasjon av rapportert psykiske plager fra personer med ulik landbakgrunn. Alle gruppene er godt representert i Lørenskog. Somalia utmerker i positiv forstand ved å ha lavest selvrapportert psykisk uheld. De er på nivå med den øvrige befolkningen. Eritrea, Vietnam og Sri Lanka ligger litt over Somalia i rapporterte psykiske plager, men markant lavere enn de andre landene som var med i undersøkelsen. Personer fra Iran, etterfulgt av Irak, Tyrkia og Pakistan rapporterer om høyest nivå av psykiske plager.

Uavhengig av landbakgrunn, så øker psykiske helseplager med økende alder og er vanligere blant kvinner enn blant menn,

Sosial ulikhet i helse:

I følge Folkehelseinstituttet så har sosioøkonomiske forhold betydning for helsen, også innad i innvandrergruppene. Fysisk og psykisk helse er bedre blant de som har høy utdanning, som er i arbeid eller har god økonomi. God sosial støtte og sosial inkludering er forbundet med god helse, mens opplevd diskriminering og vold har negativ betydning.

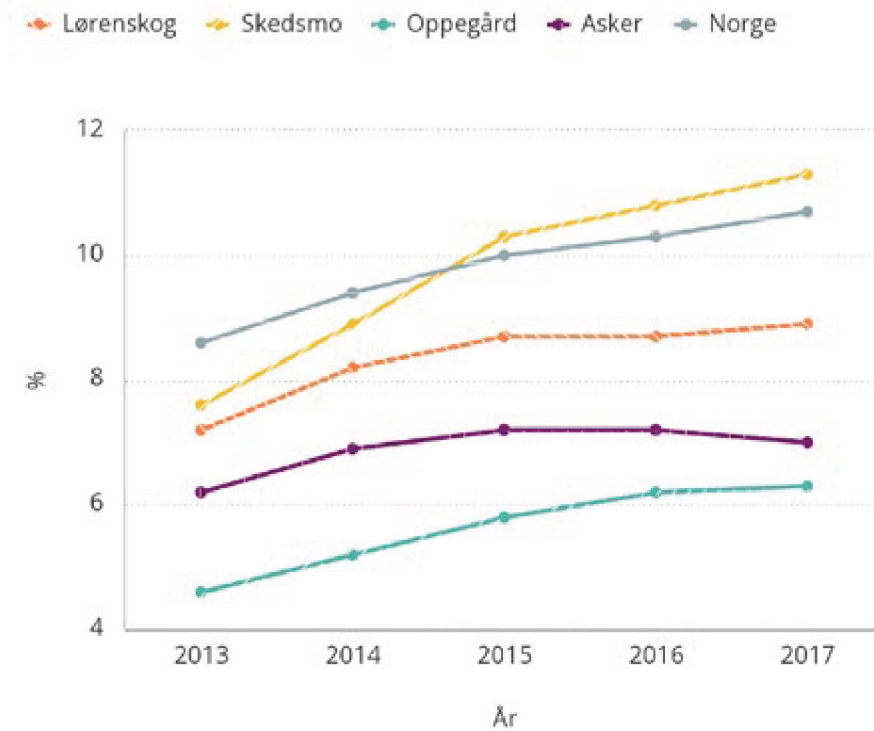
Sosial ulikhet i helse kommer blant annet til syne i ulik forventet levealder etter utdanning, inntekt og andre sosioøkonomiske kjennetegn.

Andelen med lavinntekt som har innvandrerbakgrunn har nærmest doblet seg de siste 10-12 årene: I 2004 var andelen rundt 25 prosent. I 2017 var den nærmere 50 prosent. Lavinntekt vil si inntekt på 225.000 kroner i året eller under (60 prosent av medianinntekt).

I samme periode har barnefattigdommen økt i Norge, og da spesielt blant innvandrerfamilier. Siden 2006 har 85 prosent av veksten i antall barn med vedvarende lavinntekt vært blant familier med innvandrerbakgrunn. Barn med bakgrunn fra Somalia, Irak, Pakistan og Afghanistan er klart overrepresentert av innvandrerbarn i lavinntektsgruppen. (Epland og Kirkeberg 2014). Vedvarende lavinntekt i familier forhindrer barn og voksne muligheten til å delta i samfunnet på lik linje med resten befolkningen og hindrer inkludering.

Andelen barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lavinntekt, er lavere i Lørenskog enn i landet som helhet men andelen har økt fra 7,2 % i 2013 til 8,9 % i 2017 (Bufdir, Barnefattigdom.no). Dette betyr at i overkant av 660 barn og unge i kommunen som kan ha større risiko for ikke å kunne delta i ulike sosiale aktiviteter og bli utestengt fra kultur- og fritidsaktiviteter.

Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (2017)

Figur over: Alle barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (nasjonal median) 0-17 år, andel (prosent) (Kilde: Bufdir, Barnefattigdom.no)

Figuren viser at Lørenskog hadde vekst i antall barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt fra 2013 til 2015 men at veksten har flatet ut fra 2015 til 2016, for så å øke igjen i 2017. Asker som har lavere prosentandel husholdninger med lavinntekt enn Lørenskog, er den eneste kommunen av sammenlikningskommunene som har nedgang i tallene fra 2016 til 2017.

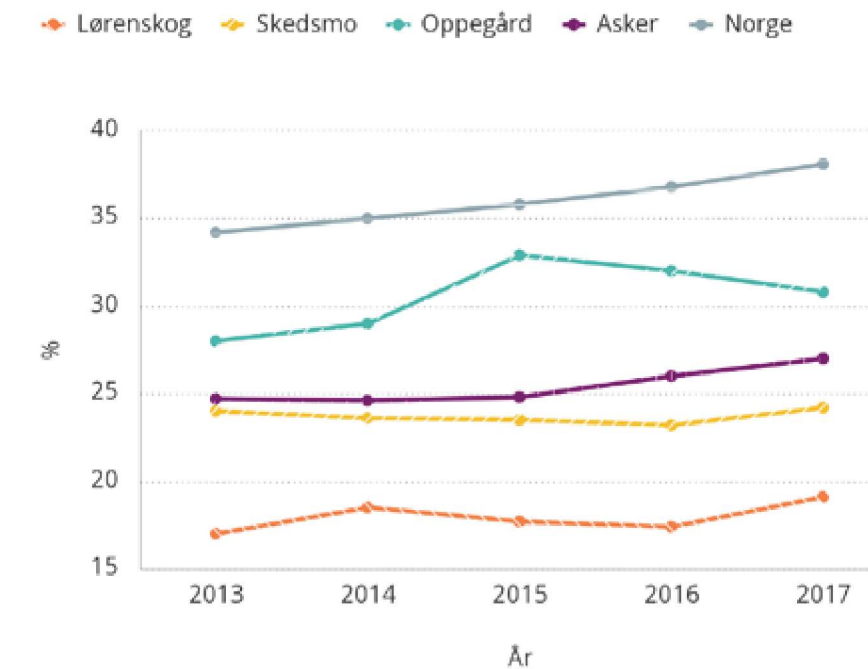
Vedvarende lavinntekt har stor påvirkning på personers faktiske og opplevde livskvalitet og fysiske og psykisk helse. Sammenlignet med kommunene Skedsmo, Oppegård og Asker så har Lørenskog forholdsvis færre personer med innvandrerbakgrunn som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt enn sammenlikningskommunene. Se figur under.

Det er nærliggende å forklare at en lavere andel av Lørenskogs innvandrere lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt, med at Lørenskog har høyere yrkesdeltakelse blant innvandrerbefolkningen enn landsgjennomsnittet generelt og for flyktninger spesielt (se vedlegg 1).

Sosial ulikhet og barnefattigdom tas på høyeste alvor i Lørenskog. Kommunen holder for tiden på å utarbeide en handlingsplan for inkludering og reduksjon av barn i lavinntektsfamilier.

Videre ønsker kommunen å implementere «Velferdslab» som en ny modell og metode for å organisere tjenester til innbyggere med sammensatte utfordringer og som har behov for tverrfaglige tjenester; herunder også til barnerike familier med levekårsutfordringer.

Barn i innvandrerhusholdninger med lavinntekt, fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand (2017)

Viktige områder å ha fokus på i arbeidet med migrasjonshelse:

Tverrfaglig samarbeid:

Fagfeltet migrasjonshelse er svært tverrfaglig, med utøvere fra en rekke helse- og samfunnsfagsdisipliner og hvor god samhandling med aktører på tvers av fag og sektorer er nødvendig for god ivaretagelse av målgruppen. Beslektede fagfelt er blant annet smittevern, sosiale ulikheter i helse, likeverdige helsetjenester og helsekommunikasjon. (Folkehelseinstituttet)

På grunn av migrasjonshelsefagfeltets kompleksitet, bør det inngå som en del av kommunens øvrige folkehelsearbeid. Kompleksiteten i fagfeltet fordrer tett og sømløst samarbeid på tvers av sektorer og tjenester. NIBIR anbefaler at det i større grad opprettes tematisk orienterte oppgaveutvalg som bryter med tradisjonelle organisasjonsstrukturer. («Folkehelse- og inkluderingspolitikens bidrag til å fremme sosial deltakelse og livskvalitet»). Dette for å sikre bedre oppgavespesifikke løsninger og derav bedre helsetjenester.

Migrasjonshelsekompetanse:

Det er et kommunalt ansvar at det tjenestetilbudet som gis, er tilpasset den enkelte, slik at tilgangen og kvaliteten blir like god uavhengig av brukerens norsksferdigheter og sosioøkonomisk bakgrunn

Folkehelseinstituttet viser til studier som indikerer at pasientgrupper med innvandrer- eller minoritetsbakgrunn ikke har lik tilgang til helsetjenester, selv når man justerer for sosiodemografiske forskjeller som utdanning og inntekt. Begrenset tilgang til tilpasset helseinformasjon og pasientopplæring nevnes som mulige årsaker.

For å lykkes med helsefremmende og forebyggende migrasjonshelsearbeid er kommunal kompetanse om helse blant flyktninger og innvandrere er en forutsetning. Det er også viktig med migrasjonskompetanse i det generelle folkehelsearbeidet for å ivareta kommunens innbyggere på best mulig måte.

Med kompetanse innen migrasjonshelse så menes følgende:

- at helsepersonell kan gjøre rede for helsemessige utfordringer, sykdommer og risikofaktorer hos de ulike migrantgruppene
- gjøre rede for sammenhenger mellom krigs- og torturerfaringer og mentale helseproblemer
- reflektere over hvordan kulturforskjeller og ulike verdisyn påvirker møtet mellom behandler og pasient
- ha kunnskap om hvordan helsetjenestene kan fremme likeverd og inkludering
- møte migrantpasienter med kompetanse og trygghet

Kultursensitivitet og tillit:

«Å vise forståelse for andres verdier og unikhet, og å ivareta disse, er å utøve kultursensitivitet.»

(Qureshi, 2009, s. 208)

Kultursensitivitet gir oss mulighet til å se utfordringer fra andres ståsted. Dette er en viktig faktor for å fremme god kommunikasjon, skape tillit og løse reelle problemer. Uten å gi slipp på våre egne meninger, kan vi da håndtere fremmede meninger med respekt, og møte mennesker som likeverdige. (Thomsen og Rød Larsen, 1999)

For å sikre god dialog, kan språklig tilrettelegging både skriftlig og på annet vis, være nødvendig. Gode tolketjenester, kulturforståelse og aktiv lytting er derfor viktig for å sikre god kvalitet i helsetjenestene. Dette fremmer tillitsbasert relasjoner som er helt avgjørende for å gi tjenester, veiledning og oppfølging av god kvalitet.

Hvilke tiltak finnes i Lørenskog i dag

Lørenskog kommune har mange gode tiltak som fremmer folkehelseperspektivet og har over tid også hatt høyt fokus på forebyggende psykisk helse. Nedenfor er en oversikt over hva tjenesteapparatet har av ulike tiltak hvor kompetanse om migrasjonshelse er nødvendig:

• Samfunnsmedisinsk enhet

Samfunnsmedisinsk enhet ledes av kommuneoverlegen og forvalter fastlegeordningen. Enheten arbeider også med smittevern, miljørettet helsevern og psykisk helsevern. I følge fastlegeforskriften skal kommunen sørge for at personer som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige allmennlegetjenester. I Lørenskog kommune tildeles fastlegehjemler til leger som ivaretar denne oppgaven. I tilfeller der innbyggere ikke har fastlege, løses dette med at fastleger med ledig kapasitet tilbyr time og oppfølging. Det oppleves å være et godt samarbeid mellom fastlegene og kommunen i Lørenskog hvor legene i samfunnsmedisinsk enhet fungerer som bindeledd eller rådgivere ved behov. Innen smittevern gis rådgiving i forhold til generell forebygging, vaksinerings og håndtering av enkelttilfeller av sykdom med smitteoppsporing og andre tiltak etter smittevernloven. Samfunnsmedisinsk enhet har også en rådgiver i miljørettet helsevern som arbeider med å tilse at helseaspektet blir ivaretatt i ulike virksomheter og aktiviteter.

• Forebyggende psykisk helsetjeneste (FPH)

- Rådgiving og veiledning
- Strukturert psykologisk behandling
- Individuelle samtaler
- Foreldrekurs
- Andre kurs: søvn og angst
- Depresjonskurs for ungdom

• Helsestasjon

- Kartlegging av psykisk helse hos gravide
- Barselgrupper, inkludert tilbud til flerspråklige
- COS – foreldreveiledningskurs

• Skolehelsetjenesten:

- Oppfølging av nybosatte elever i innføringsklassene ved Åsen og Løkenåsen skole
- Oppfølging av vaksinerings og fokus på psykisk helse
- Koordinere nødvendig oppfølging

• Jordmortjenesten:

- Rutiner for å overvåke vekt og blodsukker
- Systematisk kartlegging av depresjoner
- Oppfølgingssamtaler og bruk av tolk

- **Helsestasjon for ungdom**
  - Helse
  - Livsstil
  - Trivsel
  - Prevensjon
  - Samliv/ seksualitet
  - Kjønnssykdommer
  - Mat/vekt/spiseproblemer
  - Rusmidler
  - Psykiske vansker
- **Frisklivsentralen**
  - Kurs i livsstilsendringer for familier
  - Friskliv UNG – fokus på fysisk aktivitet og kosthold
  - Friskliv VOKSEN – fokus på fysisk aktivitet og kosthold
  - «God pust»
  - Lavterskel treningstilbud
  - Bra Mat kostholdskurs
  - Snus- og røykesluttkurs
- **Vaksinekontoret**
  - Tuberkulosekontroll ved bosetting for personer fra land med høy forekomst
  - Tilbud om frivillig testing for personer fra områder med høy forekomst av HIV-infeksjon og hepatitt B og C
  - Migrasjonshelsekompetanse og kunnskap om ulike utfordringer knyttet til smitte i geografiske områder
  - Henvvisning til spesialisthelsetjenesten
  - Smittevernveiledning
  - Råd om forebygging og bekjempelse av infeksjoner
- **Rus og psykisk helse:**
  - Kartlegging av psykisk helse og rus problemer, individuelle samtaler/veiledning, individuell plan, koordinering av tjenester og aktiviteter med fokus på personlige bedringsprosesser (med bruk av ulike teknikker)
  - Henvisning til tverrfaglig spesialisert rusbehandling
  - HAP samtaler (hasjavvenning)
  - Pårørendeveiledning
  - Åpen dialog/ nettverksmøter: Møte uten agenda, sammen med pasienten og nettverket med tanke på at nettverket er en ressurs
  - KID kurs: Kurs i depresjonsmestring
  - IMR grupper (Illness Management and Recovery): Gruppetilbud med fokus på psykoedukasjon
  - MAI-senteret, aktivitetssenter med ulike aktivitets- og tur tilbud
- **Flyktning- og innvandrer-tjenesten:**
  - ICDP: (International Child Development Program)
    - Foreldreveiledningsprogram med minoritetsperspektiv.
  - Kognitiv atferdsterapi: spesielt rettet mot depresjon og angstlidelser
  - KID kurs: Kurs i depresjonsmestring
  - Klart jeg kan: Motivasjons- og ressursavklaringskurs
  - Psykisk helsetjeneste for flyktninger: Førstegangskartlegging av psykisk helse, individuelle samtaler ved behov, psykoedukasjonskurs, gruppetilbud til enslige mindreårige flyktninger, uttalelse til søknader om ekstratilskudd fra IMDi,

Eksempler på andre helsefremmende tiltak i Lørenskog

Under vises det til eksempler på tiltak for minoritetsbefolkningen som også har helsefremmende effekt. Dette for å vise bredden på hva som finnes av tilbud av alt fra sosiale lavterskeltilbud i frivillig regi til kvalifiseringstiltak i kommunal regi.

Tiltak i frivillig regi:

Frivillige ressurser bidrar svært aktivt inn i inkluderingsarbeidet med tiltak som har helsefremmende effekt for kommunens befolkning med innvandrings- og fluktbakgrunn. Sentrale samarbeidspartnere i dette arbeidet er Røde Kors Lørenskog, Rotary Lørenskog, Norsk Folkehjelp Lørenskog, Norske Kvinner Sanitetsforening, Fjellhamar menighet og Skårer menighet i tillegg til en rekke selvstendige aktører.

- **Kvinneklubben** er et lavterskeltilbud til innvandrerkvinner. Tiltaket har vært i drift siden 2005 og er et sosialt treffsted og viktig møtearena for kvinner med begrenset nettverk. Tiltaket drives av medlemmer av Norsk Folkehjelp. I Kvinneklubben tilrettelegges det for nettverksbygging og gjennom temabaserte innlegg får kvinner mulighet til å få kunnskap om og diskutere viktige temaer knyttet til helse, hverdagsliv, språk og kultur.
- **Bruktsentralen på Blåkollen** drives av Røde Kors Lørenskog. Hver tredje uke deles det ut barnetøy og leker gratis til de som har ønske om det. Det serveres samtidig gratis kaffe og vafler. Røde Kors Lørenskog er en sentral aktør i den årlige Vinterfesten som arrangeres for barnefamilier.
- **Fotball for hele verden** drives av Fjellhamar menighet. Det er et uformelt lavterskeltilbud om fotballtrening en gang per uke. I tillegg til trening og uhytidelige fotballkamper arrangerer menigheten jevnlig kvelder med pizza og quiz.
- **Mentorprogram for flyktninger** har siden 2015 blitt drevet Lørenskog Rotary som bistår og veileder flyktninger med høyere utdanning eller fagbrev inn i arbeidslivet gjennom en mentorrelasjon. Mentor blir koblet sammen med adept, og hvert par møtes minst åtte ganger i løpet av prosjektåret. Mentorordningen bidrar med en guide for ulike samtaletema for disse møtene.

MAI-senteret:

MAI-senteret tilbyr en sosial treningsarena hvor personer med psykiske helseplager kan oppleve mestring. Senteret har 170 registrerte brukere, flere også med flukt- og innvandringsbakgrunn. Et bredt spekter av aktiviteter tilbys og følgende kan nevnes; daglig brukerlunsj og disponibelt treningsrom i tillegg til organiserte aktiviteter som dametrim, stolyoga, ballspill, svømming, turgruppe og mulighet for å spille i husbandet «Rett fra sjela».

Jobbsjansen:

Jobbsjansen er en tilskuddsordning i regi av Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) som skal bidra til at flere innvandrerkvinner kommer i jobb eller starter med utdanning. For å få kvinner motivert til arbeidslivet blir ofte motivasjons- og helse relaterte tiltak brukt som del av programmet. Som en del av en helhetlig oppfølging har Jobbsjansen gode erfaringer med å starte med helserelaterte kurs eller veiledning tidlig i programtiden og gjerne i kombinasjon med andre kvalifiserende tiltak som arbeidstrening og norskopplæring. Jobbsjansen for innvandrerkvinner er et eksempel på hvordan man kan innlemme helsefremmede tiltak i et kvalifiserings- og inkluderingsløp. (Lørenskog kommune har hatt Jobbsjansen for innvandrerkvinner siden 2011)

Anbefalinger:

Lørenskog kommune har mange helsefremmende tiltak som ivaretar migrasjonshelseperspektivet. Likevel opplever administrasjonen at minoritetsbefolkningen i kommunen i for liten grad benytter seg av eksisterende tiltak.

Dialogmøtene med Lørenskog kommunes sektorer, frivillige organisasjoner og innvandrersorganisasjoner i den innledende delen av arbeidet med temaplanen for mangfold og inkludering, bekrefter at Lørenskog kommune ikke trenger å iverksette mange nye tiltak for å ivareta migrasjonsperspektivet i folkehelsesatsningen. I tilbakemeldingene fremkommer det ønsker om å nå bredere ut til befolkningen og at tiltak som finnes skal kunne benyttes av alle innbyggere i Lørenskog.

Utfordringene er at innvandrerbefolkningen ikke benytter seg av alle tiltakene som finnes. Det kan være grunnlag for å anta at dette skyldes manglende oversikt over tiltak, manglende kunnskap om nytteverdien av de ulike tiltakene som tilbys og manglende kunnskap om hva disse tiltakene kan bidra med i forhold til egen helsesituasjon. Manglende tillit til majoritetssamfunnet kan også være en forklarende faktor.

Frisklivsentralen har en svært viktig forebyggende og helsefremmende funksjon ved å tilby lavterskel veiledning og oppfølging i forhold til livsstilsendringer, kosthold, fysisk aktivitet og snus- og røykeslutt. Dette er områder som utfordrer livskvaliteten til en stor andel flyktinger og innvandrere i kommunen. Selv om flere i denne gruppen blir henvist til Frisklivsentralen på årsbasis, uteblir mange av forskjellige grunner som:

- Traumer og psykiske plager
- Innleggelse på sykehus, psykiatrisk, og eller rehabiliteringsopphold
- Tidspunktene for aktivitetene og kurs passer ikke i forhold til familie eller skole, utdanning eller kvalifiseringsløp i regi av NAV eller Flykting- og innvandrertjenesten
- Manglende forståelse og kunnskap om nytteverdien av tiltaket for egen helse
- Mangler penger til transport
- Har ikke egnede klær/fottøy
- Ønsker ikke å trene sammen med personer av motsatt kjønn
- Vanskelig å komme ny og alene inn i en gruppesammenheng
- Manglende språk- og kulturforståelse vanskeliggjør deltakelse

En satsning på migrasjonshelse i Lørenskog kan derfor ta utgangspunkt i følgende:

- 1 Bruke, videreutvikle og tilpasse eksisterende tiltak til behovene, fremfor å etablere nye
- 2 Eksisterende tiltak gjøres kjent og tilgjengelige for alle som bor i Lørenskog
- 3 Opplæring av «minoritetsfaddere» som kan fungere som lokale rollemodeller i de ulike språkgruppene. De kan gå på hjemmebesøk og gi kunnskap om nytteverdien av relevante tiltak, veilede og motivere til deltakelse og ved behov følge og trygge dem på ukjente arenaer

For å nå ut til befolkningen som helhet og for at innvandrerbefolkningen skal bruke de tiltakene som finnes, foreslås det følgende:

- **Økt fokus på informasjon- og tillitsskapende arbeid:**

Utarbeide informasjonsoversikt på et enkelt og lettfattelig språk, som inneholder en helhetlig oversikt over tilbudene, kursene og folkehelse tiltakene som finnes. Denne informasjonen er tilgjengelig på kommunens hjemmeside og i papirutgave og den er oversatt til de største språkgruppene. Strategi for å spre informasjon, for å nå ut til målgruppen og for oppdatering av informasjonsmateriell, forankres.

- **Styrke kommunens migrasjonshelsefremmede innsats**

Det er et kommunalt ansvar å sikre at alle innbyggere får likeverdige helsetjenester uansett språk og kulturell bakgrunn. For å sikre dette, anbefales det derfor å øke innsatsen på nettverkskapende arbeid rettet mot minoritetsbefolkningen.

Et viktig satsningsområde vil kunne være rekruttering, opplæring og oppfølging av «minoritetsfaddere». Andre satsningsområder kan være nettverks- og holdningsskapende innsats rettet mot religiøse samfunn og innvandrersorganisasjoner i Lørenskog.

Hensikten er:

- Koordinere kommunens migrasjonshelsefremmende innsats
- Skape gode relasjoner med målgruppen
- Gjøre eksisterende helsefremmende tiltak kjent for alle innbyggere
- Motivere til bruk av helsefremmende tiltak
- Etablere særtiltak ved behov
- Tilrettelegge for tverrsektorielle oppgavebaserte nettverk
- Samarbeide med innvandrersorganisasjoner og øvrig sivilsamfunn for å bidra til økt fokus på forebyggende helsearbeid og inkludering.

Som et supplement til ovenfor nevnte tiltak og anbefalinger vises det avslutningsvis til rapporten Folkehelse- og inkluderingspolitikken bidrag til å fremme sosial deltakelse og livskvalitet. Rapporten er fra 2017 og utarbeidet av NIBIR

Sentrale punkter som fremkommer i NIBIR rapporten er:

- Tiltak som fremmer helse og høy livskvalitet virker ofte også inkluderende. Strategi- og planarbeidet bør styrkes på kommunalt nivå ved å mer eksplisitt inkludere folkehelsepolitikk og inkluderingspolitikk.
- Det kan vurderes å ansette en *mangfoldskoordinator* som er strategisk forankret i kommunen. En koordinator kan styrke det systematiske og langsiktige inkluderingsarbeidet i innvandrerrike kommuner. Alternativt kan kommunene slå sammen folkehelse og inkludering i samme koordinatorstilling.
- I kommuner med spesielle inkluderingsutfordringer kan det vurderes å etablere tematisk orienterte tverrsektorielle *oppgaveutvalg* som delvis bryter med den tradisjonelle komitéstrukturen.

INKLUDERINGS- OG MANGFOLDSARBEIDET – ORGANISERING OG STATUS

Innledning:

I Lørenskog har det blitt jobbet systematisk og godt med mangfold og inkludering over lang tid. Arbeidet spenner over et bredt spekter av områder og involverer de fleste sektorer og avdelinger. Likevel, er det ut over den generelle satsningen, flere områder som krever en særskilt innsats. Regjeringen vektlegger følgende satsningsområder; tidlig overgang til arbeid, utdannelsesløp som tilrettelegger for fagkunnskap og kompetanseheving og tiltak for å skape tilhørighet til lokalsamfunnet.

I Lørenskog er hoveddelen av innsatsen i forhold til disse områdene lagt til Flyktning- og innvandrertjenesten og dette vedlegget gir et oversiktsbilde over situasjonen i Lørenskog per i dag, hvordan arbeidet er organisert og hvilke tiltak som finnes.

Lørenskog - en mangfoldig kommune

Demografi

Lørenskog har med sin sentrale beliggenhet i Oslo-regionen hatt en jevnt stigende befolkningsvekst de siste årene. Per 1. kvartal 2019 var det 40 465 innbyggere bosatt i kommunen. Prognose utarbeidet av SSB estimerer at det vil være 46 745 innbyggere i Lørenskog i 2030

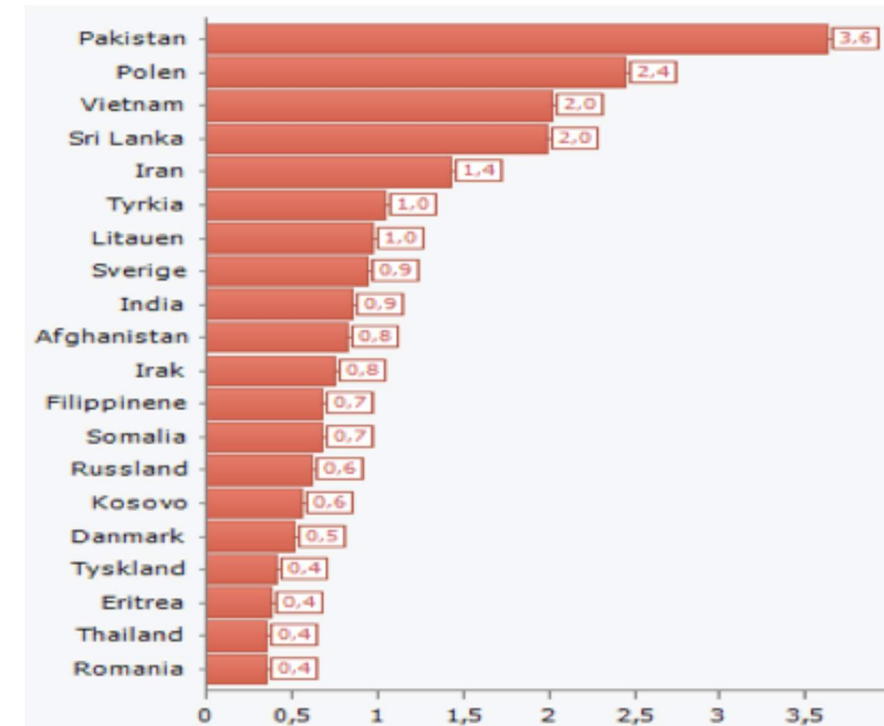
Boligutbyggingen legger føringer for befolkningsveksten i kommunen. Det forventes bygging av 690 nye boliger i gjennomsnitt per år i perioden 2018-2025 og 400 i perioden 2026-2040. Det er først og fremst innflyttingen til Lørenskog som gir befolkningsvekst. Hoveddelen av innflytterne kommer fra Oslo og en stor andel av disse har flerspråklig bakgrunn.

Lørenskog kommune kjennetegnes av å være en mangfoldig kommune hvor nær en tredjedel av befolkningen har flukt- eller innvandringsbakgrunn. Tall fra SSB, viser at ved inngangen til 2019 hadde Lørenskog en innvandrerandel på 30,3 %, og hvorav hele 21,7 % av befolkningen har bakgrunn fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS. Det er kun Oslo med 23,1 % som har en større prosentandel av befolkningen med bakgrunn fra disse landgruppene enn Lørenskog. Drammen er den tredje største kommunen med en andel på 21,1 % av befolkningen med personen med bakgrunn fra samme landgruppe.

I forhold til sammenlignbare kommuner skiller Lørenskog seg ut på to måter. Kommune har en høyere innvandrerandel totalt sett, i tillegg til at en stor andel av disse kommer fra land i Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS.

Innvandrerbefolkningen i Lørenskog kjennetegnes av å ha lang botid i Norge og av å være veletablerte. De største landgruppene representert i 2018 var: Pakistan, Polen, Vietnam, Sri Lanka, Iran og Tyrkia.

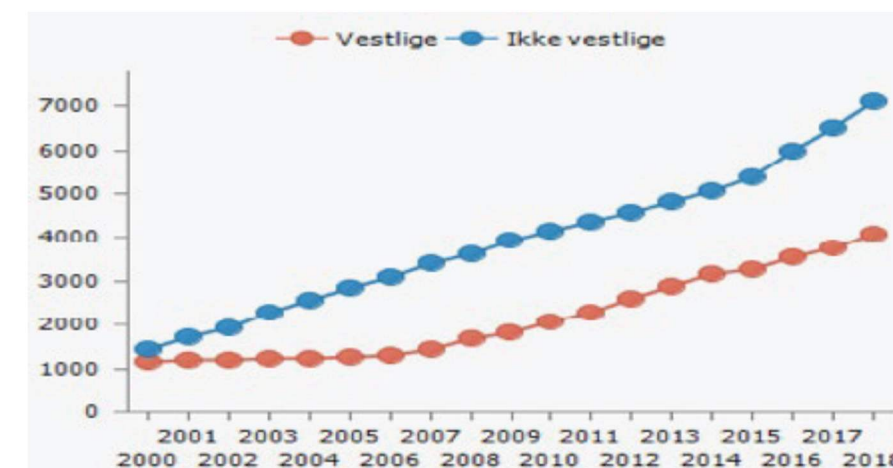
Grafen under viser andelen av innvandrere etter land som andel av samlet befolkning i Lørenskog i 2017. Tall er hentet fra SSB.

Kilde: KommuneProfilen

Det kulturelle mangfoldet i kommunen er forholdsvis nytt og har vokst raskt fra årtusenskiftet. Andelen av Lørenskogs befolkning med innvandrerbakgrunn, var på 3 % i 1970, 4 % i 1985, 8,5 % i 2000, for så å utgjøre 30,3 % ved inngangen til 2019. (tall fra SSB).

Grafen under viser veksten i innvandrerbefolkningen i Lørenskog fra år 2000 og frem til og med 2018, fordelt på personer med innvandringsbakgrunn fra de to ulike landgruppene. Grafen viser at kommunen har en høyere andel innvandrere med bakgrunn fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS og at veksten i denne gruppen ytterligere har økt fra 2015. Dette kan forklares med økt bosetting av flyktninger i kommunen etter de store ankomstallene til Norge i 2015 i tillegg til økt innflytting fra Oslo.

Kilde: KommuneProfilen

Det er stor mobilitet blant innvandrerbefolkningen. Tidligere var innvandring den største årsaken til befolkningsvekst generelt, men fra 2015 er det innenlands flytting som er hovedårsaken til befolkningsvekst i Lørenskog. I 2016 besto nesten 73 prosent av netto innenlands flytting til Akershus av personer med innvandrerbakgrunn. De fleste som flytter til Nedre Romerike kommer fra indre og ytre bydeler i Oslo Øst og har i stor grad bakgrunn fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og europeiske land utenfor EU/EØS.

Flyktning- og innvandrertjenesten – Ansvar og mandat

Flyktning- og innvandrertjenesten, organisert i Oppvekst og utdanning. Tjenesten har ansvar for å førstegangsbosette flyktninger etter anmodning fra Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og i henhold til årlige kommunestyrevedtak. Tjenesten har ansvar for å gi helhetlig oppfølging og kvalifisering av førstegangsbosatte flyktninger og deres familiegjenforente i de første fem årene etter bosetting. Målet er økonomisk selvstendighet og deltakelse i samfunnet. Tjenesten drifter kommunens introduksjonsprogram og en rekke andre kvalifiseringstiltak og prosjekter.

Botiltak for enslige mindreårige flyktninger ble etablert i 2009 for å bosette og gi omsorg og oppfølging til enslige mindreårige flyktninger i alderen fra 15-18 år. Botiltaket er organisert under Flyktning- og innvandrertjenesten. Tiltaket består per i dag av en heldøgnsbemannet bolig med fem ungdommer, i tillegg til et ettervern hvor ungdom etter utflytting av bemannede boliger får tilsyn og praktisk oppfølging i leiligheter som leies på det private leiemarkedet. Ved behov, får ungdommene oppfølging inntil fylte 23 år.

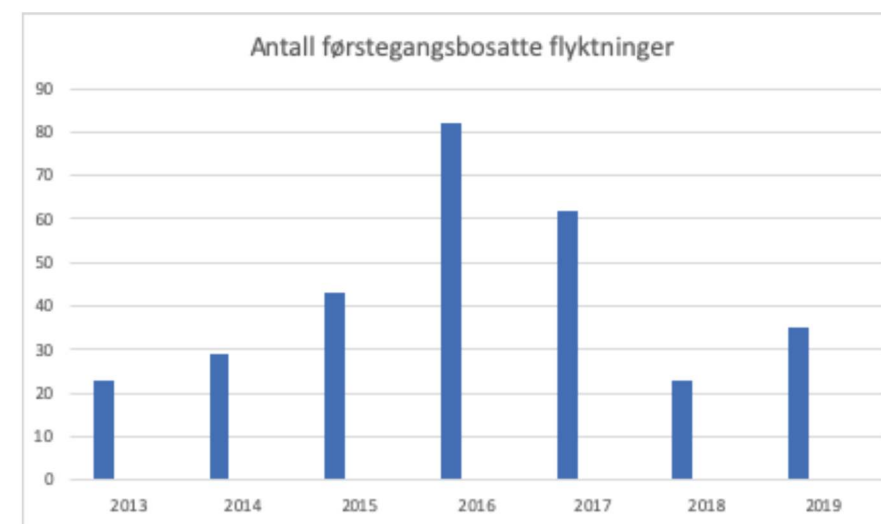
Hovedmålet i inkluderingsarbeidet er at flyktninger og innvandrere og barna deres skal få bruke ressursene sine og bidra til fellesskapet. Veien til inkludering i det norske samfunnet består i å delta i arbeidslivet, ha gode norskkunnskaper og føle tilhørighet til lokalsamfunnet.

Bosetting

Politisk vedtak om årlig antall førstegangsbosettinger av flyktninger i Lørenskog gjøres på bakgrunn av en årlig statlig anmodning fra IMDi. Anmodningen om bosetting påvirkes av alt fra ytre faktorer som krig og konflikter, til internasjonalt samarbeid for å hindre flyktning- og migrasjonsstrømmer, samt det til enhver tid rådende politiske styresettet nasjonalt og lokalt. Bosettingstallene av flyktninger i kommunen varierer fra år til år på bakgrunn av nevnte forhold.

Tilgang på egnede boliger har alltid vært en flaskehals for bosettingsarbeidet, i tillegg til at politikerne har ønsket å bosette et antall flyktninger som tjenesteapparatet har hatt kapasitet til å lykkes med i oppfølgings- og inkluderingsarbeidet. Et annet aspekt som har begrenset den politiske viljen til å ha en høyere bosetting av flyktninger i kommunen, er at Lørenskog allerede har en høy innvandrersandel og dermed tar et sosialt ansvar.

Oversikten nedenfor viser antall førstegangsbosatte flyktninger etter avtale med IMDi i årene 2013 til og med 2019. Tallene inkluderer også tall for enslige mindreårige flyktninger fra 2015. For 2019 har Lørenskog blitt anmodet og fattet vedtak om å bosette 35 flyktninger. Årene forut for 2013, hadde kommunen en praksis om å fatte vedtak om å bosette i snitt 23 flyktninger per år, ganske uavhengig av anmodningen fra IMDi.

Som oversikten viser, var det ekstraordinær stor førstegangsbosetting av flyktninger i Lørenskog i 2016 og 2017. Da med henholdsvis 82 og 62 førstegangsbosettinger av flyktninger som et resultat av kommunen var med på den nasjonale bosettingsdugnaden i etterkant av den såkalte flyktningekrisen i 2015.

–Jeg ønsker at Lørenskog blir et sted uten fordommer!

I etterkant av 2015 hvor det ble bosatt flyktninger i nesten samtlige av landets da 428 kommuner, bygde kommunene opp sitt tjenesteapparat for å håndtere det store antall flyktninger som skulle bosettes.

I dagens situasjon med langt færre flyktninger til bosetting, er det en kamp mellom kommuner om å få flyktninger til bosetting for å utnytte eksisterende kapasitet. Samtidig som det er langt færre flyktninger til bosetting, har myndighetene også lagt om sin bosettingsstrategi. Regjeringen ønsker nå større grad av spredt og styrt bosetting hvor kommuner som kan vise til gode resultater fra introduksjonsprogrammet de siste tre år blir prioritert. Ved anmodningen om bosetting av flyktninger for 2019, ble regjeringens strategi for første gang implementert, og Lørenskog ble da anmodet om å bosette 12 flere flyktninger i 2019 enn i 2018.

Kommunen ble imidlertid ikke anmodet om å bosette enslige mindreårige flyktninger i 2019. Som en konsekvens av manglende bosetting og naturlig utflytting på grunn av selvstendigjøring og alder på ungdom i de bemannede boligene, så er Botiltaket nå i en prosess med avvikling av den ene bemannede boligen. Den vil være avviklet innen årsslutt 2019.

– Det er viktig for meg at Lørenskog klarer å opprettholde de tilbudene de har nå, fordi det går ikke sånn kjempebra økonomisk.

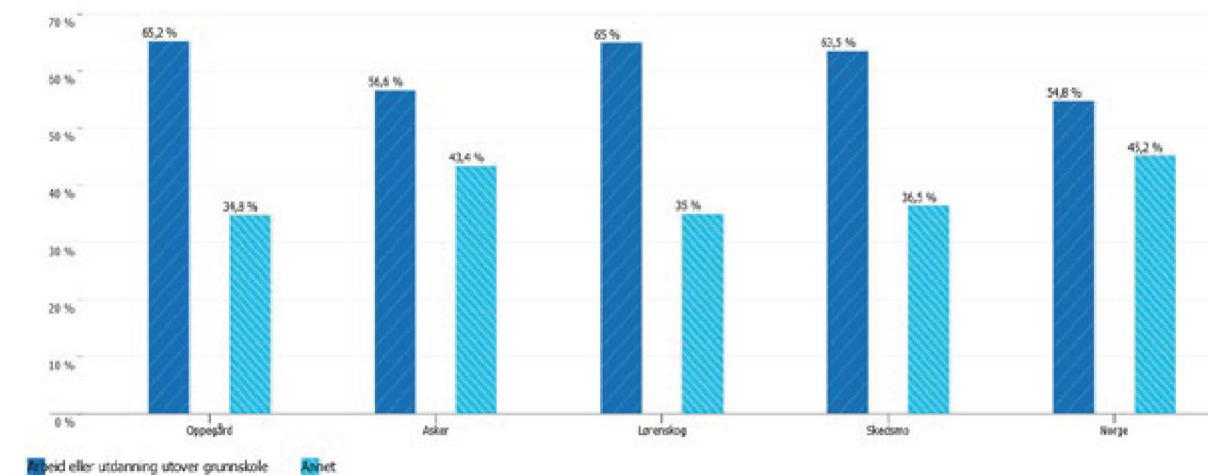
Kvalifisering og oppfølging av flyktninger og innvandrere

• Introduksjonsprogrammet for flyktninger

Nyankomne flyktninger og deres familiegjenforente i alderen 18 til 55 år, som har behov for grunnleggende kvalifisering, deltar i kommunens introduksjonsprogram. Målet er at de skal lære norsk og bli økonomisk selvforsørget ved å komme raskt ut i arbeid eller utdanning ved avslutning av program. Introduksjonsprogrammet er på fulltid, er helhårlig og følger arbeidslivets regler. Deltakerne får utbetalt månedlig introduksjonsstønad for deltakelse tilsvarende 2 ganger Folketrygdens grunnbeløp per år. Programmet varer som hovedregel i inntil to år.

Lørenskog kan vise til gode resultater i kvalifiseringsarbeidet. Andelen som har gått direkte over til lønnet arbeid eller ordinært utdanningsløp etter endt 2-årig introduksjonsprogram i perioden 2016 til 2018 vært stabil på mellom 65 - 70 % (IMDi).

Figuren nedenfor viser prosent fordelt etter årsak til avslutning av introduksjonsprogrammet i 2018. Den sammenligner Lørenskog sine resultater med Asker, Oppegård, Skedsmo og landsgjennomsnittet. I Lørenskog gikk 65 % av introduksjonsdeltakerne over til lønnet arbeid eller ordinært utdanningsløp etter endt 2-årig introduksjonsprogram. Det er kun Oppegård som har høyere måloppnåelse med 65,2 %. Landsgjennomsnittet er på 54,8 %.

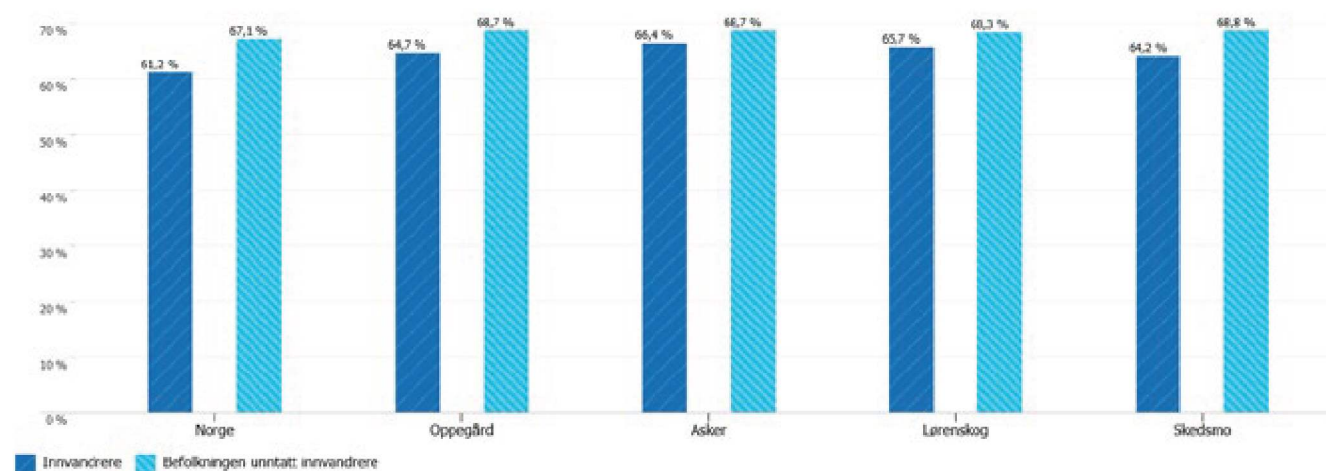

- «Kvinner i Lørenskog» får prosjektmidler fra tilskuddsordningen Jobbsjansen, i regi av IMDi. Prosjektets målgruppe er hjemmeværende innvandrerkvinner som blir forsørget av familien. I 2019 skal prosjektet til enhver tid jobbe med 80 kvinner. Målet er at disse kvinnene skal få bistand til å komme i jobb eller starte på ordinært utdanningsløp. Jobbsjansen kan vise til svært gode resultater over år. I 2018 var måloppnåelsen i prosjektet på 85 %.

- **«La oss jobbe»** er et lavterskeltiltak for flyktninger og innvandrere med lave norskkunnskaper og sammensatt problematikk. Tiltaket tilbyr arbeidstrening i kombinasjon med å lage varm lunsj til kommunens barnehager i tillegg til drift av to kantiner for ansatte i kommunen.
- **«Restart»** er et lavterskeltiltak for flyktninger og innvandrere med lave norskkunnskaper og sammensatt problematikk. Tiltaket tilbyr arbeidstrening og påtar seg diverse håndverksmessige reparasjons- og vedlikeholdsoppdrag i Lørenskog.

Figuren nedenfor viser sysselsettingen i prosent fordelt mellom innvandrerbefolkningen og den øvrige befolkningen per 31.12.2017 i Lørenskog, Oppegård, Asker, Skedsmo og landet for øvrig. Det er kun landet for øvrig som har en lavere sysselsetningsgrad i befolkningen unntatt innvandrere enn Lørenskog med sine 68,3 %. Når det gjelder sysselsetningsgrad blant innvandrere, så er det kun Asker som har en høyere andel i jobb enn Lørenskog med en prosentandel på 65,7 %.

Tett samarbeid med arbeidsgivere i Lørenskog:

Flyktning- og innvandrertjenesten har siden 2009 jobbet frem et velfungerende praksisnettverk bestående av totalt 140 praksisplasser. Gjennom praksisnettverket har Flyktning- og innvandrertjenesten en samarbeidsavtale med Lørenskog kommunes ulike sektorer om 40 kommunale praksisplasser for språk og arbeidstrening i tillegg til samarbeidsavtaler med en rekke private bedrifter, deriblant McDonalds, Ahus avdeling renhold, Europris, med flere.

Egenutviklet metodeverktøy for oppfølging i praksis:

Med praksisnettverket som utgangspunkt, er det utarbeidet en metodikk der tidlig utplassering i praksis i ordinært arbeidsliv, fadderordning på arbeidsplassen, jobbmatch, individuell og tett oppfølging av deltaker, fagrettet opplæring, og opplæring i arbeidslivsregler inngår som de viktigste elementene. Denne metodiske tilnærmingen gjenspeiles i kommunens egenutviklede metodeverktøy som består av en praksishåndbok, loggbok og bransjerettede opplæringsplaner.

Helhetlig oppfølging av helse og livssituasjon:

Flyktninger og familieinnvandrede til flyktninger får som en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet foreldreveiledning i form av ICDP-opplæring (International Child Development Programme). Dette er en foreldreveiledning som er kultursensitiv og som har til hensikt å styrke foreldrenes omsorgskompetanse. Ansatte ved avdelingen tilbyr også kognitiv samtaleterapi med fokus på angst- og depresjonsmestring og KID kurs.

Flyktning- og innvandrertjenesten har en psykisk helsetjeneste for flyktninger hvor to psykologer fra Forebyggende psykisk helsetjeneste (FPH) deler på en 100 % stilling. Tidlig kartlegging av flyktningenes psykiske helse, forebygging og opplæring om psykisk helse og traumer står sentralt i dette arbeidet. Oppfølgingen og opplæringen gis i individuelle samtaler og i grupper.

Samarbeid med frivillige organisasjoner:

For å bidra til at flyktninger og innvandrere opplever tilhørighet til lokalmiljøet har tjenesten over flere år benyttet seg av verdifulle frivillige ressurser i inkluderingsarbeidet. Sentrale samarbeidspartnere i dette arbeidet er Røde Kors Lørenskog, Rotary Lørenskog, Norsk Folkehjelp Lørenskog, Norske kvinner sanitetsforening, Lørenskog Husflidslag, Fjellhamar menighet og Skårer menighet i tillegg til en rekke selvstendige aktører.

Eksempler på tiltak som har blitt realisert gjennom samarbeid med frivillige organisasjoner:

- **Kvinneklubben**, er et lavterskeltilbud til innvandrerkvinner. I kvinneklubben tilrettelegges det for nettverksbygging og gjennom temabaserte innlegg får kvinner mulighet til å få kunnskap om og diskutere viktige temaer knyttet til helse, hverdagsliv og kultur.
- **Røde Kors Lørenskog** har startet opp med utdeling av barnetøy. En gang hver tredje uke deles det ut barnetøy og leker gratis til de som ønsker det.
- **Fjellhamar menighet** driver «fotball for hele verden». En gang per uke er det fotballtrening i tillegg til jevnlig pizza og quiz kvelder.

Tverrfaglig samarbeid:

Flyktning- og innvandrertjenesten og Lørenskog voksenopplæring ivaretar to viktig og sammenfallende elementer i et helhetlig kvalifiseringsarbeidet. Deltakerne i kommunens introduksjonsprogram får oppfølging i forhold til arbeidsrettede tiltak og kvalifisering av Flyktning- og innvandrertjenesten og norsk og samfunnsfagopplæring fra Lørenskog voksenopplæring. Det er tilrettelagt for samarbeid både på systemnivå, på deltakernivå og i forhold til prosjekt- og utviklingsarbeid.

Samarbeidet mellom Flyktning- og innvandrertjenesten og NAV Lørenskog er regulert gjennom en samarbeidsavtale. I denne avtalen er det nedfelt at Flyktning- og innvandrertjenesten har ansvar for oppfølging- og kvalifiseringsarbeidet de første fem årene etter at flyktninger blir bosatt, mens NAV Lørenskog har ansvar for utbetaling av økonomiske ytelser til enkeltpersoner og bidrar med ulike økonomiske virkemidler for å stimulere til økt sysselsetting. Tjenestene har over år hatt felles samarbeidsprosjekter som innbefatter alt fra forebygging av barnefattigdom, til praktisk norskopplæring på praksisplass til nå innføring av Supported Employment metodikk for ressurskrevende brukere. Samarbeidet er regulert gjennom faste møter mellom saksbehandlere og på ledernivå.

Norsk og samfunnsfagopplæring:

Lørenskog voksenopplæring er et kommunalt norskopplæringscenter som tilbyr opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, norsk og samfunnsfagopplæring for flyktninger som er i kommunens introduksjonsprogram, samt grunnskole for voksne.

Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Det er oppholdstillatelsen etter utlendingsloven som avgjør om personen har rett eller rett og plikt til gratis opplæring i norsk- og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven.

Rett betyr at man har rett på gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter læreplanen fastsatt av Kompetanse Norge. Denne retten faller bort dersom man ikke har gjennomført opplæringen innen tre år. Etter det må man betale selv.

Plikt betyr at man må ha gjennomført opplæringen for å kunne søke permanent opphold eller statsborgerskap senere

Personer mellom 16 og 67 år har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap dersom de har fått opphold:

- etter søknad om asyl (utlendingsloven § 28)
- som overføringsflyktning (utlendingsloven § 35)
- på grunnlag av sterke menneskelige hensyn (utlendingsloven § 38)
- med begrensning som enslig mindreårig i påvente av dokumentert identitet (utlendingsloven § 38 første ledd bokstav a eller b)
- med begrensning som medlem av barnefamilie i påvente av dokumentert identitet etter førstegangs fornyelse (utlendingsloven § 38 første ledd bokstav a eller b)
- på selvstendig grunnlag (utlendingsloven § 53)
- som familiemedlemmer til personer som nevnt ovenfor
- som familiemedlemmer til personer som har permanent oppholdstillatelse
- som familiemedlemmer til norske eller andre nordiske borgere (med unntak av de som har oppholdsrett som familiemedlem etter EØS-regelverket)

Arbeidsinnvandrere mellom 16 og 67 år som er fra land utenfor EØS-/EFTA-regelverket og familiegjennforente til disse, har plikt, men ikke rett til opplæring. Heller ikke familieinnvandrere til dem eller au-pairer har rett til gratis norskopplæring

REFERATER FRA DIALOGMØTER OG LEDERGRUPPER

Representanter fra Idrettsrådet og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Idretten opplever en gjennomgående problematikk knyttet til penger og oppfølging fra hjemmene. Men selv med få ressurser er det vilje hos idrettslagene til å skape et godt tilbud.

FFO opplever at det er vanskelig å nå ut til folk selv om man vet at det er mange som ville hatt nytte av å bli med i en organisasjon. Det de har lyktes best med er å komme inn på Sykehuset, ha tilgjengelig informasjon der, delta i fagsamlinger og deretter å tilrettelegge for individuelle samtaler.

FFO har ikke mange medlemmer med innvandrerbakgrunn, men tror at det er mange som kunne ha nytte av et nettverk. Spørsmålet er hvordan man kan nå målgruppen da språk- og kulturbarriere gjør det vanskelig å formidle informasjon om tilbudet.

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

Rekruttere nye medlemmer fra innvandremiljøer gjennom å ta direkte kontakt med de ulike innvandrerorganisasjonene for å få til et samarbeid.

Konkrete tiltak:

- Informasjonsdag om idretten (med ulike stands/presentasjoner)
- Idrettsdag på Rolvsrud med mange ulike idretter representert.
- Ved etablering av nye haller/idrettsanlegg så må inkluderingsperspektiv ivaretas
- Lage en oversiktsbrosjyre over alle idrettstilbud i Lørenskog (på flere språk)
- Tett samarbeid med sykehus, helsestasjoner og ha et godt opplegg for veiledning av familier.

Representanter fra religiøse samfunn

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Språk, jobb og bolig er konkrete utfordringer som preger livene til mange innvandrere. Hvordan kan man bli uavhengig av offentlige ytelser (NAV) og klare seg i samfunnet?

Hvordan kan de ulike tjenestene/fagområdene samhandle til enkelt menneskets beste? (for eksempel NAV/flyktning/helse mfl)

All offentlig kommunikasjon som skal ut til innbyggere må ha en enklere ordlyd.

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

Ønsker for Lørenskogsamfunnet. At det blir et inkluderende samfunn der alle skal delta og føle seg som en del av storsamfunnet.

- Involvere lokalsamfunnet og sivilsamfunnet i prosessen.
- Mobilisere til felles innsats.
- Inkludering tar tid og det kan ta lang tid før man opplever følelsen av fellesskap. Inkludering må sees på som en sosial prosess som alle står i hele tiden. Hvem er vi, hva vil vi og hvordan skal gruppen vår være?
- I Lørenskog mangler det samlingssteder. Det er viktig å finne steder som kan være for alle.
- Hvordan jobbe med foreldre og barn? Mange flyktninger og innvandrere som får barn i Norge opplever en kultur- og identitetskrise. Hvordan kan vi bidra inn i dette?
- Et likemannsdrevet informasjons og selvhjelpssenter?
- Det offentlige må sørge for å gi lik informasjon til alle brukere.
- Opplæring/informasjon til alle ansatte og samarbeidspartnere

Møte med frivillige organisasjoner - Røde Kors Lørenskog, Rotary Lørenskog, Lions Lørenskog - avdeling øst, og Lørenskog Husflidslag

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre integrering og inkludering av personer med innvandrerbakgrunn i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Generelt er det for få innvandrere som deltar i organisasjonslivet. Dette er dumt fordi det på disse arenaene skapes felleskap og knyttes kontakter. Kan årsaken være innvandrere generelt ikke vet hvor de ulike tiltakene finnes? Hvordan kan vi få tak i målgruppen? Kartlegger vi godt nok? Kan en inkluderingskalender som gir oversikt over hvilke ulike arrangementer som eksisterer og hvilke som fungerer være et tiltak? Forum for inkludering kan ha ansvar for å lage et program.

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

Organisasjonene må i større grad bidra sammen. Kanskje i form av en slags organisasjonspool der man samhandler, får oversikt og hjelper hverandre med ulike tiltak.

Viktig at sivilsamfunnet er med og bidrar da det offentlige kan ikke gjøre dette alene.

Vi kan sammen skape tilhørighet og mestring. Tilrettelegge for arbeid og aktivitet og tilknytning til samfunnet. Dette kan skje gjennom å skape gode møteplasser. Der enkeltmennesker møter hverandre skapes det tilknytning

Hvordan skape partnerskap med de ulike organisasjonene? Viktig at flyktningsjenesten må ha en overordnet rolle både som koordinerende ledd og for å lage partnerskapsavtaler. Kan være lurt å ha en kontaktperson for inkludering fra hver organisasjon som forplikter seg til å delta på møter, spre informasjon i egen organisasjon og engasjere medarbeidere.

Gode erfaringer i organisasjonene:

- **Mentorprogram for flyktninger** – samarbeid mellom Rotary Lørenskog og flyktnings- og innvandrertjenesten. Vellykket prosjekt. Erfarer at det er viktig å dele gruppen i to. De som er i en startfase (Lære norsk, intro, på vei mot jobb) og de som er kommet forbi dette stadiet og som kan inngå som fullverdige medlemmer i en klubb/organisasjon.
- **Bruktsentralen** – samarbeid mellom flyktnings- og innvandrertjenesten og Røde Kors Lørenskog. Kan man kople på flere organisasjoner? Hva med å tilrettelegge for en møteplass (servere kaffe og vafler for de som kommer for å hente tøy).
- **Lørenskogdagene** - kan denne arenaen bli utviklet til også å ha et inkluderingsperspektiv? Eventuelt utvide område for Lørenskogdagene til også å gjelde arrangementer i Rådhusparken?
- **Ung husflid** - på Skårer gård i regi av Husflidslaget - kan denne arenaen brukes mer?
- **Skårer gård «fra jord til bord»** - her skjer det mye spennende der fremover; blant annet skolehager og kjøkkenparseller.

Kurdisk forening og Somalisk forening

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Gjengkriminalitet blant ungdom og mangel på lærlingeplasser er et stort problem. For få lærlingeplasser i Lørenskog innen mange områder.

Når ungdom faller ut av skolesystemet kan det føre til økt kriminalitet. Hvordan skal man møte dette. Hva med de unge som ikke har et treffsted/ingen aktiviteter?

I Somalisk forening er 70% av medlemmene unge. Derfor ønsker foreningen å ha ulike former for aktiviteter for denne gruppen. Foreningen har gjennomført informasjonsmøte i organisasjonen om rus og kriminalitet, men ønsker mer fokus på dette!

Kurdisk forening, er en interkommunal forening for Skedsmo, Lørenskog og Rælingen med ca 300 medlemmer. Foreningen har fokus på barn og fritidsaktiviteter. Ofte er det for dyrt å sende barna på organiserte aktiviteter.

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

Få en overordnet plan for å ta vare på hverandre og bry seg! Både på arbeidsplassene og i det offentlige rom.

Den kurdiske foreningen gir mye praktisk hjelp til medlemmene sine. Hjelper for eksempel til med å lese/forstå brev fra kommunen. Drar på hjemmebesøk til sine medlemmer og er tilgjengelige for å hjelpe medlemmene sine.

Både Somalisk og Kurdisk forening mangler lokaler i Lørenskog. Det er for dyrt å leie! Kan kommunen bidra her?

Konkrete forslag:

- Samarbeide på tvers av nasjonalitet om en felles ID feiring?
- Kommunen og organisasjoner jobber sammen for å få tak i de som trenger norskopplæring og samarbeider om å gi opplæring til voksne innvandrere?
- Forenkling av språket i offentlige brev.
- Arrangere åpne dager med ulike aktiviteter for barn og voksne. (som for eksempel Rælingdagene?) Hva med å lage noe tilsvarende i Lørenskog - Lørenskogdagene?
- Hva med å arrangere idrettsaktivitetsdager for alle, både voksne og barn?

Teammøte i Strategi og samfunnsutvikling

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

- Skape små fora der innvandrersamfunnene deltar og har påvirkning.
- Folkehelsegruppe
- Mobiliseringsgrupper – noen er lette å få tak i andre ikke. Få til mer deltakelse.
- Hva med et innbyggerpanel?
- En utfordring – hvordan komme i kontakt med de ulike gruppene? Mange innbyggere i Lørenskog deltar ikke i organisert samfunnsliv.
- Et eksempel: Mobilitets uka: Frisklivssentralen – sykkelopplæring av innvandrerkvinner?

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

- Viktig med god involvering i planarbeid
- FN's bærekraftsmål
- Sted- og næringsutvikling: Ikke mange innvandrerbutikker i Lørenskog. Hvordan kan man stimulere til mer næringsutvikling og etablerervirksomhet blant innvandre? Eksempelvis så kan det i nye lokaler som skal bygges langs Skårersletta, legges til rette for næringsvirksomhet i etasjene på bakkeplan?

Ledergruppen i Økonomi

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Inkluderingsarbeidet har flere dimensjoner: Ansatte med innvandrerbakgrunn; både utfordringer og muligheter. Samtidig er det viktig at kommunen klarer å kommunisere godt ut til innbyggere. Inkludering og mangfold er flott, men spørsmålet er hvordan vi klarer å forvalte dette på en god måte?

Kemneren opplever at «kundene» med innvandrerbakgrunn er overrepresentert. Mange forstår ikke hensikten med skatt. Dette betyr at det må gis mye og individuell informasjon om temaet. Mange forstår heller ikke hensikten med et skattekort. I tillegg er det endel menn som ikke ønsker å forholde seg til kvinnelige saksbehandlere, spesielt ikke i vanskelige samtaler.

I møte med brukere er det ganske store språkutfordringer, spesielt på telefon. Det er også mange som møter opp på «drop-in» og forventer/ønsker å få hjelp der og da. Grunnet språkutfordringer er personlig fremmøte ofte det som fungerer best. Hvis man trenger å avklare noe med en gang, er det dessverre komplisert å få tak i tolk. Tolk må ofte må avtales/bestilles i forkant. NAV systemet er en annen utfordring. Hvordan få til et godt samarbeid med dem om felles brukere?

Digital kompetanse: Mange i målgruppen har veldig dårlige datakunnskaper og vil slite i digitaliseringsprosessen. I 2018 ble det lagt opp til at alt skal gå gjennom Min Side m/innlogging med min Id. Ønsket er også at alle skal ha avtalegiro.

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

Ha fokus på å spre generell informasjon /viktig informasjon på flere språk for å skape økt forståelse. I tillegg må vi øke den digitale kompetanse hos kommunens innbyggere uavhengig av nasjonalitet og bakgrunn.

Ledergruppen i Teknisk

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Viktig at det er bevissthet rundt hvordan man planlegger og tilrettelegger for møteplasser i planverk. Det fysiske rom er en viktig faktor for å tilrettelegge for samskaping og sameksistens. Parker og andre møteplasser bør utformes og fylles med innhold som oppfordrer til sosialt samvær og kontakt. Lekeplasser, ballspill, benker og griller samt parselhager i utbyggingsområdene i Lørenskog

Tilrettelegge for gode møteplasser for alle og fokusere på at de ulike tiltakene som igangsettes skal bidra til samskaping. Viktig å finne ut av hva som skal til for å få til dette?

Landspesifikke samlinger som for eksempel kultur og fester/festivaler med ulike land som tema: Syria, Pakistan, mm.

Hvordan bruke Lørenskog hus mer? For eksempel til matkurs/fester i helgene eller arrangere torgdager?

Hvilke satsningsområder bør organisasjonen ha for å få til en enda bedre inkludering?

Få flere til å møtes naturlig!

- Mer informasjon ut til folk direkte
- Flere språk brukes aktivt i dette informasjonsarbeidet
- God informasjon til alle om de offentlige tjenestene
- Kan man i større grad involvere frivillige i arbeidet med å spre generell informasjon og informere om tjenestetilbudet?
- Hvordan skapes nye nettverk i Norge: Gjennom fritidsaktiviteter, barn og hunder.

Rådmannens ledergruppe

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Viktig avklaring – hvem handler denne planen om? Bør det være fokus på de som er inkludert eller de som sliter med å komme inn i samfunnet?

Enhver plan bør ta opp en flerkulturell dimensjon og en viktig avklaring er hvilke **planverk** som skal ha et særskilt fokus på mangfold.

- Viktige planverk/områder:
- Barnefattigdom
- Aldersvennlig kommune
- Helse- og omsorgsplaner
- Kvalitet i barnehager og skole
- Kvalitet i barnevern
- Kommunikasjonsstrategier- og digitalisering
- Arbeidsgiverstrategier

Hvilke satsningsområder bør sektoren ha for å få til en enda bedre inkludering?

Samskapingstanken – hvordan kan vi gjøre befolkningen i stand til å bli gode medborgere og invitere alle inn?

Hvordan bruke allerede etablerte arenaer til god inkludering? Skoler og barnehager har en sentral rolle i barn og foreldres hverdag og er et eksempel på en slik arena. Hvordan bruke skolen for å få med alle foreldre, både innvandrere og den «norske» befolkningen. Hvordan få foreldre til å la barna være med – og hvordan få norske til å invitere innvandrerne med?

Viktig å forankre dette satsningsområdet i overordnet planverk og velge ut noen strategier og målsettinger som forankres i handlingsplaner.

Innspill fra prosessen med innbyggerpanel: Personer med innvandrerbakgrunn er generelt mer positive til deltakelse enn andre.

De unges stemme: Viktig at de får plass i denne planen. Hva tenker unge i dag og hvordan ser de for seg Lørenskog i fremtiden?

Ledergruppen i Sentraladministrasjonen

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Demokrati og deltakelse: Jobbe for større deltakelse fra innvandrere i det offentlige rom. Et mulig område er å tilrettelegge for en mentorordning for innvandrere i kommunestyret? Tanken er at man da kan få innvandrere på banen på lik linje med satsninger ift. kvinners deltakelse.

Til kommunevalget i 2019 – få innvandrere inn i sentrale verv. Generelt er det mye forfall til møter blant innvandrere som per i dag deltar i ulike verv om komiteer (dette samsvarer med trenden i idrett, dugnad og for eksempel i barselgrupper)

Ressursperspektivet og gjensidighet: Arbeidsgiverseksjonen bør ta ansvar for å kalle inn innvandrere til intervju i større grad enn tidligere.

Hvilke satsningsområder bør sektoren ha for å få til en enda bedre inkludering av denne gruppen?

- 1 Innbyggerdialog (Strategi og samfunn) – hvordan få til dette på en god måte? Hvordan nå «mannen i gata»?
- 2 Barn og unge: Fokuserer med å jobbe med denne gruppen for å skape holdninger. Jobbe parallelt med både barn og deres foreldre.
- 3 FAU – kan de ha en aktiv rolle?

Annet:

- Finne bindeleddene- hva samler oss?
- Fremme sameksistens
- Jobbe for et enklere språk
- Ta i bruk flere språk

Ledergruppen i Helse, omsorg og mestring

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

Det er gode overordnede retningslinjer i forhold til arbeidet med migrasjonshelse.

God inkludering avhenger ofte om god ledelse. Variabelt, men viktig i forhold til om man lykkes hvorvidt dette er i fokus på den enkelte arbeidsplass eller ikke. Ofte er dette en tilleggsoppgave som nedprioriteres i en stresset hverdag. Det er derfor viktig med god lederforankring. Da kan man i større grad gjøre en god jobb og sikre god opplæring.

- Kommunikasjon og språk. Dette gjelder både det rent språkmessige, men også kommunikasjon generelt. For eksempel i bruk av tolk – feiltolkinger osv.
- Formidling av helsetilbud: 1. informasjon til alle. 2. Offentlige brev, manglende forståelse for innholdet. 3. Krav om kvinnelig terapeut/behandler. 4. Pasient/ behandler rollen – er ukjent for mange.
- Hvordan i større grad involvere innvandrersorganisasjonene i inkluderingsarbeidet?
- Lærings- og mestringstiltak mot innvandrerguppen. Ikke fokuserer på feil og mangler, men finne ut hva folk kan og har gjort før slik at man kan bygge videre på det.
- Kartlegge ressurser og jobbe for å avklare forventninger til nytt samfunn.
- Økt kompetanse hos ansatte i Lørenskog kommune innen kulturforståelse/sensitivitet
- Skape tilhørighet til Lørenskog som samfunn.
- Ha gode rutiner for håndtering av praksisplasser og gi god opplæring på arbeidsplass.
- Språklæring som en stadig pågående prosess, som ikke må avsluttes selv om en person blir ansatt.

Hvilke satsningsområder bør sektoren ha for å få til en enda bedre inkludering?

- Skape vilje til forståelse for ulik kultur/bakgrunn.
- Tenke på inkludering som en toveis/gjensidig prosess som handler både om språk og kultur.
- Involvere innvandrerbefolkningen i inkluderingsarbeidet.
- Skape gode arenaer og treffe med tiltak.
- Deltakere som er i praksis bør ha et «I språkopplæringsskilt» på seg.
- Ikke lage særtiltak, men involvere innvandrere i eksisterende tiltak/samskappingsprosjekter.
- Talegjennkjenningsprosjekt (Max Manus). Med midler fra Forskningsrådet. For å utvikle ordlister og øke kvaliteten på dokumentasjon.
- Bruk av Kompetanse Pluss midler for å styrke norskkunnskapen til ansatte med innvandrerbakgrunn.

Utvidet ledergruppe i Oppvekst og utdanning (inkludert styrere og rektorer)

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

- Manglende språkforståelse, vanskelig kommunikasjon og lite kulturforståelse/kunnskap er de største utfordringene
- Ansatte med språkutordringer er ressurskrevende. Trenger gode rutiner for å gi god opplæring på arbeidsplass. Språklæring som en stadig pågående prosess som ikke må avsluttes selv om en person blir ansatt
- Mange kan for lite norsk tross lang botid
- Ansatte trenger mer kulturforståelse og kultursensitivitet for å møte familier på en bedre måte
- All skriftlig informasjon finnes kun på norsk
- Barn begynner altfor sent i barnehagen, ofte ikke før i 4-5 års alderen og da uten å kunne norsk
- Mange søker etter fristen for barnehageopptak
- Krevende foreldresamarbeid på grunn av manglende språk og kulturforståelse
- Utfordringer med tolketjenesten både i forhold til tilgjengelighet og kompetansenivå
- For lite deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter

Hvilke satsningsområder bør sektoren ha for å få til en enda bedre inkludering?

- Mottaksbarnehage for flyktninger og innvandrere med forsterket bemanning og tospråklige assistenter
- Flerspråklige assistenter i flere språk
- Informasjonsmateriell og viktig dokumentasjon er oversatt til de største språkene
- Tidligere barnehagestart – helst
- Satse bredt på språk, kommunikasjon og kulturforståelse blant ansatte i skoler og barnehager
- Styrket opplæring av foreldre i forhold til norsk kultur og hva som forventes av dem i foreldrerollen og i samarbeid med barnehage/skole
- Gi foreldrene «fadder-familier»
- Gratis norskopplæring for alle i kommunen; også for arbeidsinnvandrere
- Tilrettelegge for bedre tolketjenester

Referat fra ledergruppen i Kultur

Problemstilling: Hvordan legge til rette for en bedre inkludering i Lørenskog

Hvilke utfordringer har dere i egen organisasjon som er relatert til inkludering i kommunen?

- Kultur opplever et «sprik» mellom hvem som benytter seg av kulturtilbudet/hvem de har kontakt med og hvem som faktisk bor i kommunen.
- Opplevelse av å ikke komme helt i kontakt med de som bor i kommunen.
- Det er fordeler, men også ulemper knytte til det å ha mange/sterke særorganisasjoner. Fører det til inkludering? Trenger vi for eksempel en egen Tamilsk idrettsforening?
- Hvordan få til bedre interaksjon på allerede etablerte arenaer? Eksempelvis: Internasjonal basar.
- De mest integrerende arenaene per i dag er ungdomsklubbene og biblioteket. Hvordan formidles dette tilbudet til nye innbyggere i kommunen?

Viktige spørsmål: Hva er helsefremmede tiltak, hvordan sikre likestillingsperspektivet og hvordan møte den digitale virkeligheten? Mange nyankomne flyktninger og innvandrere har ikke datakunnskaper som er gode nok til å tilegne seg god nok informasjon og faren er da tilstede for å skape et A og B samfunn.

Inkludering er en prosess som må baseres på gjensidig tillit og som tar tid. Drammen har eksempelvis jobbet systematisk med dette i 30 år. Dette bør fremkomme i kommunens planer. Det bør også tilrettelegges for mer og tettere samarbeid på tvers i hele kommunen.

Hvilke satsningsområder bør sektoren ha for å få til en enda bedre inkludering?

- Medvirkning som redskap i inkluderingsprosessen. Bør dette i større grad pålegges? Eksempelvis er konserten i Rådhusparken er «helhvitt» arrangement!
- Delaktighet – tenke helhetlig og bredt og involvere alle alltid og forvente deltakelse.

Viktig spørsmål: Hvem «eier» Lørenskog? Hvordan få til naturlig inkludering.

- Samskaping – skape arenaer med aktiv medvirkning fra alle.
- Fokus på møteplasser i nærmiljøet (møte folks behov der de bor)
- Utvikle en informasjonsbrosjyre og en velkommen til Lørenskog pakke som gis til alle nye i kommunen.
- Folkefest!
- Bruke det beste i vår kultur i møte med innvandrere (mat, kulturminner, dans)

Eksempler på gode grep:

- «Mind the Gap»
- Nærmiljø og frivillighetssatsning på Holmlia,
- Stilling til dialog og samspill i Drammen kommune.

LØRENSKOG KOMMUNE

- Hasselveien 6, Postboks 304, 1471 Lørenskog
  - Telefon: 67 93 40 00 Faks: 67 93 40 01
  - postmottak@lorenskog.kommune.no
    - www.lorenskog.kommune.no